

föl van ruházva; ha ezekhez a tanulmány is párosul, számára szép jövődöt ígérhetünk.

Hétfő, nov. 24. „A mama.“ Vigjáték 3 felv. Szigligetitől.
Kedd, nov. 25. „A falusiak.“ Vigj. 3 felv. Szigligetitől.
Szerda, nov. 26. „A fehér hajszál.“ Vigj. 1 felv. és „Szegény marquis“ színmű 2 felv.

Csütörtök, nov. 27. „Dobó Katicza“ vagy „Az egri szép napok“ Történeti népszínmű 3 felv. Irta Tóth Kálmán.

Budai népszínház.

Nov. 21. „Don Juan paródiája“ A kis számú közönség e darabot folytonos vidor hagulatban nézte végig.

Nov. 22. „Don Juan“ Nagy opera 2 felv. Mozarttól. Műkedvelői előadás. Az est legnagyobb dicsősége Rabatinsky Marió volt, ki Anna szerepét szép csengő hangjával nagy könnyűséggel énekelte végig. Nem mondunk túlzást, ha a kisasszonyt kész énekesnőnek nyilvánítjuk. Szintén elismerést érdemel Láng Klára k. a. A férfiak közül Navratil Ferencz (Leporello) az elsőség. A többi közreműködő is, mint Tolnay Ilka k. a. Iványos Pál, Nagy György (Don Juan), Boér József, Vajdafi Géza, szintén elismerést érdemel. A közönség tetszését zajos taps és kikíváncskodás nyilváníta.

Nov. 23. „Huszárcsiny.“ népsz. 3 felv. Vahot Imrétől. Boriskát Harmat Emma személyesíté, még pedig szép sikerrel.

Nov. 24. „Női harcz“ vigj. 3 felv. Irta Scribe és Legouvé, fordította Csépregi. A grófnő szerepében Szabóné lépett föl.

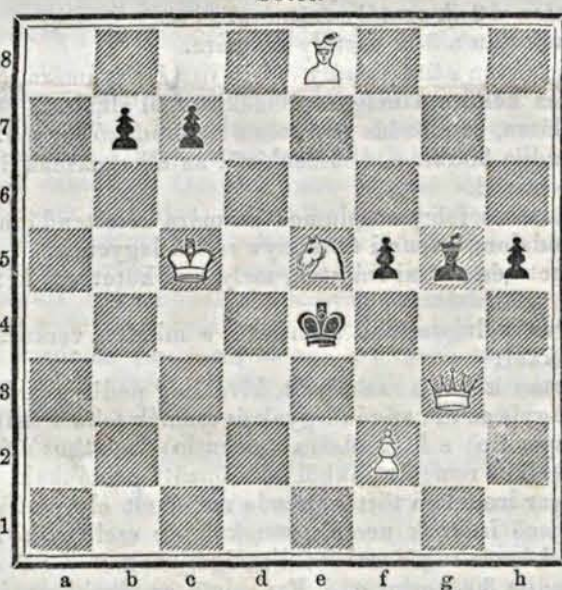
Nov. 25. Kettő Henrik hangversenye a budai népszínház alaptökeje javára. Ezt megelőzte „Kendkívüli előadás.“ Kettő remek technikával művészileg előadott darabjai rendkívüli elragadtatásba hozták a teli színház közönségét. Rabatinsky Mari, Harmath Emma, Rumi Gizella kisasszonyoknak és Füredinek dalai nagy tetszésben részesültek.

Nov. 26. „Órás kalapja.“ Vigj. 1 felv., francziából fordította Toldy István. Ezt követte „Daphnis és Chloe.“ Operette 1 felv.

Nov. 27. „A drótostót.“ Népsz. 3 felv. Irta Kempelen Győző.

SAKKJÁTÉK.

153-ik számú feladvány. — Bayer Konrádtól (Olmützben).

Világos.

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

32 dik számú játszma (Evens-csel).

WEISZ J. A. tanár és RÉCSI E. tanár között Pesten, október 8-án 1862.

Világos (Weisz).	Sötét (Récsi).	Világos (Weisz).	Sötét (Récsi).
1) e2-e4	e7-e5	12) Ff7-g8:	Ba8-g8:
2) Hg1-f3	Hb8-c6	13) g2-f3:	Hc6-d4:
3) Ff1-e4	Ff8-e5	14) Vb3-e1	Vd8-f6
4) 0-0	d7-d6	15) f3-f4	g7-g5
5) b2-b4	Fc5-b4:	16) f4-f5	g5-g4
6) c2-c3	Fb4-c5	17) Hc3-d5	Vf6-h4
7) d2-d4	e5-d4:	18) Fc1-f4	Hd4-f3†
8) e3-d4:	Fc5-b6	19) Kg1-h1	g4-g3
9) Hb1-c3	Fc8-g4	20) Ff4-g3:	Bg8-g3:
10) Vd1-b3	Fg4-f3:		
11) Fc4-f7:†	Ke8-f8		

A 148-dik számú feladvány megfejtése.

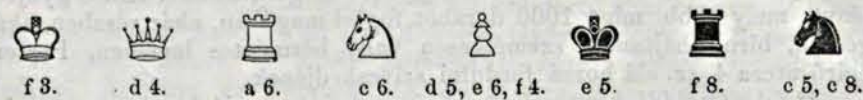
(Szalay Sándortól. A szerző megfejtése szerint.)

Világos.	Sötét.	Világos.	A)	Sötét.
1) Hd3-c5	Hb3-c5:	2)	Vb8-b5:	
2) c3-c4	Fa2-c4:A)	3) Be5-d5†	Kd6-c6	
3) Be5-d5†	Kd6-d5:	4) Hg6-e7†		
4) Hg6-e7†				

(E szép alapszemléjű feladvány, nagy sajnálatunkra, más első lépéssel is megfejtethető.)

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. — Nagyváradon: báró Meszéna István. — Andrásbányán: Lukács Károly. — Parabutyán: Rothfeld József. — Kassán: Skvór Antal. — Gyepesen: Kun Sándor. — Török-Sz.-Miklóson: Frankl A. — Kán-Szent-Miklóson: Bankos Károly. — Óreglakról: N. N. — Kővágó-Órszón: Gold Samu. — Pesten: Cselkó György. — Kis-Kürtözön: Csemiczky Károly (az előbbieneket is). — B.-Csabán: Vidovszky János. — Bajmokon: Weisz Fülöp (az előbbieneket is). — Tiszatarjánban: Nyilas Alajos (a 147-et is).

XXXI. számú feladvány. — Barbe Alberttől.

Világos indul, s 3-ik lépésre matot mond.

Szerkesztői mondanivaló.

6273. SIKLÓS. M. Csak még egy pár napig mérsékelje ön kíváncsiságát, s ekkor körülmenyessen meg fogja ön tudni a dolgok állását. A mit a lapok egy idő óta híreszteltek, teljesen igaz; — amár nálunk szoktak, az t. i. hogy jövő évre a lapok szerkesztőjének „jutalomjátéka“ lesz. Hány páholyt biztosított önök számára? Legközelebb kiadandó előfizetési felhívásunk bővebb magyarázattal szolgáland.

6274. GRÄFENBERG. Magyar társaság. A szíves megemlékezésnek nagyon megörvendettünk. A photographiai csoportozat legkedvesb emlékeink közé fog tartozni. Baráti kézszerítésunkat egy magán epistolában küldjük meg.

6275. APOSTAG. B. J. A kívánt szám szemünk láttára küldetett el; azelőtt semmiféle reklamátió nem érkezett ide. Nem lehetne a gyakori elmaradás okát másutt is keresni? Mert tessék elhinni, hogy itt a lehető legnagyobb pontossággal történik a szétküldés.

6276. NAGYVÁRAD. Az írói segélyegylet sorsjátéka nyereseményeinek szaporítására beküldött két szép tárgyat, u. m. egy szivartárczát László-Báduy Szidónia asszonytól s egy óra-állványt Báduy Viktória kisasszonytól, vettük s illető helyen átadtuk. Szíves köszönet a nemes cselekedetnek.

6277. VIZAKNA. Az „adószedő-egyént“ a házából gorombálul kitaszaló ember“ esetét nem közelhetjük. Már ez ellen más uton kell elgondolást keresni.

6278. PEST. K.—szky T. A cikkek megérkeztek, s miután nem sürgetőst tartalmu, későbbi időkre halasztottuk. Alkalmilag talán egy jó képre is tehetünk szert.

6279. SÁRBOGÁRD. N. S. A level úgy van írva, hogy nem közzétételre, hanem csak magántudomásra való. Közölni fogjuk J. M. ural; bizonyosan örülni fog rajta.

6280. DUNA-FÖLDVÁR. T.—lyi M. Névváltoztatási engedélyért egyenesen Bécsbe a m. udv. kancelláriához kell folyamodni. Mint halljuk, ez úgy nem sok nehézséggel és kevés költséggel jár.

6281. AZ ARVA. Igen szívesen, de mikor? azt nem határozhatjuk meg.

6282. DEBRECZEN. K. K. A tárgy nem oly sürgetőst; a leírásra még várhatunk, s várunk is mindaddig, míg önnek módjában lesz, a megszereshető adatokat, habár csak röviden is, összejuttathatni. A nagy templom megérdemli.

6283. SZEGÉNY JÓZSEF BÉCSI. Arra, hogy nyilvánosan jelenhessék meg, kissé mégis nagyon pongyola ruházatban van. Házi használatul azonban mi is elég alkalmasnak találjuk, s kedélyességét, egyszerűségét becsüljük.

6284. KUNSZENTMIKLÓS. K. G. Az új küldemény nagyobb részét használni fogjuk. „Dobó István“-ra nézve kijelentettük annak idejében, hogy e tárgyat kimerítő munkát jelent meg épen akkor lapunkban. „Ecség vára“ még a hátulsó sorban áll, de mindinkább közeledik az előtérbe. A kívánatot szívesen teljesítjük, csak azonnali jelentkezést kérünk.

6285. PRÉDIKÁCIÓ STB. Nehányat ki fogunk adni.

6286. MENNYIT ADJAK VISSZA? Nagyon is egyszerű, él és élcz nélkül való történet; érdekesebb még a historiai alap sem teszi.

— A Vasárnapi Ujság régebbi évfolyamai. Rhedováról (utolsó posta Dobsina, Gömörmegye) Morvay Ferencz ur jelenti, hogy a Vasárnapi Ujság 1857. é 1861. évi teljes száma, kötetlen, de tiszta példányai, akár külön-külön 6 ítet, akár együtt véve 12 ítet nála kaphatók, — a példányok bérmentetlen elküldése mellett.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Izrael. napt.	☉ Nap-kelet nyug.	☾ Hold-kelet nyug.
November—December	Nov. (6)	Kisle	6. p.	6. p.	6. p.
30 Vasár. E I A. Andr.	E I A. E.	18 E 25 Plat.	8 En.	7 27 4 10	1 3 1 19
1 Hétfő. Elig. Fejérk.	Natalia	19 Abadiás	9 Kisl.	7 28 4 9	1 26 2 26
2 Kedd. Bibiana szüz	Olivia	20 Gregor	10 Olivj.	7 29 4 9	1 52 3 33
3 Szer. Xav. Ferencz	Fer. Ata.	21 B. A. bea.	11 Atal	7 30 4 9	2 21 4 37
4 Csüt. Borbála szüz	Borka	22 Philemon	12 Biri	7 32 4 8	2 54 6 40
5 Péntek. Sabbás apát	Abigail	23 Amphilos	13 Abl.	7 33 4 8	3 33 6 40
6 Szomb. Miklós püsp	Miklós	24 Katalin	14 Sab	7 31 4 8	4 19 7 34

TARTALOM.

Ráth Károly (arezkép). — Nagy Lajos Aversában. *Linca Károly*. — Tárnok-völgye (vége). *Pethő D.* — A Serezy-emlék Zboró mellett (képpel). *Sághyfalvi*. — A Rosenlauri jéghegy Sveiczban (képpel). — Napoleon a vadászaton. — A farkas (rajzzal). *Sárváry Eöry Andor*. — Történelmi kalászatok (folytatás). *Lehoczky Tivadar*. — Vegyes jegyzetek (folytatás). *Bardocz Lajos*. — Egy új civilizator. — Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedelem. — Közintézetek, egyletek. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Nemzeti színházi napló. — Budai népszínház. — Sakkjáték. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

Felelős szerkesztő Pákh Albert (lak.: magyar-utca 1. sz.)

Pest, december 7-én 1862.

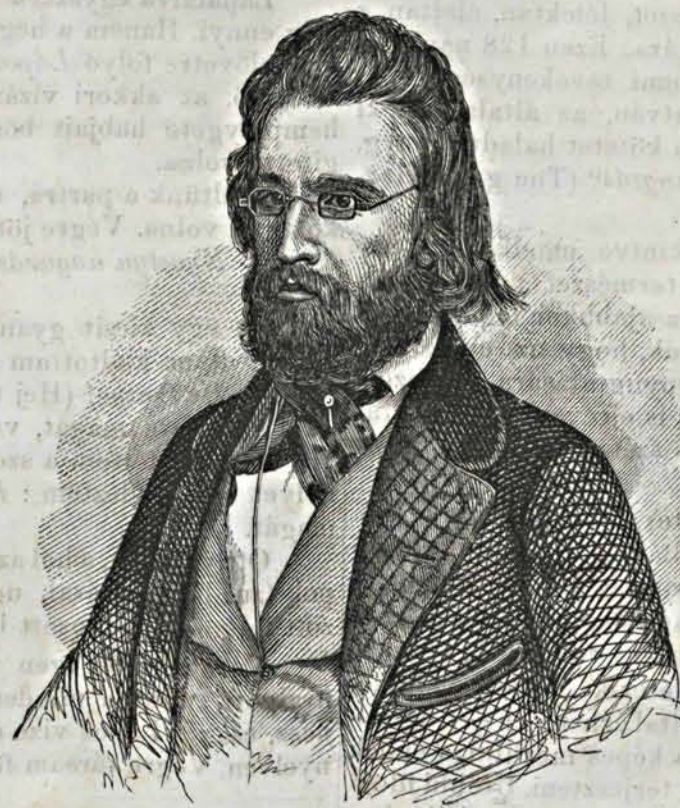
Előfizetési föltételek 1863-ik évre:

a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt, postán küldve vagy Buda-Pesten házhoz hordva:		Fél évre (január—június) . . . . . 5 ft.	
Égész évre (január—december) . . . . . 10 ft.			
Csupán Vasárnapi Ujság:		Csupán Politikai Ujdonságok:	
Égész évre (január—december) . . . . . 6 ft.	Égész évre (január—december) . . . . . 6 ft.	Fél évre (január—június) . . . . . 3 ft.	Fél évre (január—június) . . . . . 3 ft.
Fél évre (január—június) . . . . . 3 ft.			

Dawis Andrew Jackson.

„Ismeretlen arc! ismeretlen név!“ fog hangzani az olvasó ajkáról. A név mellé oda kell még írunk magyarázatul: „amerikai látnok (clairvoyant), bölcsész és reformator“ s ezt olvasva, bizonyosan már nagyobb mértékben vonja magára a figyelmet. Hogy e férfi nevezetes szerepet visz napjainkban, ki fog tűnni e sorok folytán, de előre is el fogja hinni mindenki, a ki tudja, mennyire divateszme napjainkban épen a nyugati polgárisult államokban számos és művelt osztályoknál az a bizonyos „látokosság és a szellemekkel közvetlen érintkezés“, melynek egyik apostolatát az itt bemutatandó férfuban szemléltethetjük. Nemcsak Amerikában, de Angliában, sőt Franciaországban s elsősorva itt-ott más országokban is igen megszaporodott az ő hívőinek száma. Nem lesz érdektelen, többet tudni vezérőkről.

Dawis A. J. az „Öszhangzó bölcsészet“ (Harmonial philosophy) s az újabb „Szellemtan“ (Spiritualismus) alapítója, született 1826-dik év augusztus 11-ikén Amerikában, New-York kerület, Bloomingrowe városában. Életrajzát leginkább saját adatai nyomán ismertetjük. A menyire saját emlékezetének homályos nyomain visszamehetni, gyermekébe első időszakát Hyde-Parkban töltötte, hol szülőinek két évi tartózkodása alatt pásztor-gyermeki szolgálatban állt. 1838-ban szülői Hyde-Parkból Poughkeepsie városába költözvén, ugyanott atyjának mesterségében dolgozott; melyhez azonban hivatása és kedve nem levén, atyja által a kereskedés megtanulása végett — mint inas — bizonyos Ira Armstrong kereskedésébe adatott. — Atyja — egyszerű, de becsületes és felvilágosodott varga-mester ember, daczára szorgalmának és becsületeségének, a legmóshább körülmények között tengődött. Anyja — ki már korán elhalt — legnagyobb gyönyörűségét az elhagyott betegek ápolásában, s a szenvedő emberiség segélyezésében találta. — Szülői közül

DAWIS ANDREW JACKSON.

1843-ban egy bizonyos Grims nevű orvos Poughkeepsie városában több előadást tartott, az „állati de-lejesség“ köréből, mely előadások alatt gyakorlati kísérletek is tétettek. Ezen előadásokban — kíváncsiságtól izgatta — az ifju Dawis is néha megjelenvén, egy alkalommal Grims a delejesítést (magnetizálást) rajta is megkísértette — anélkül azonban, hogy különös eredményeket eszközölt volna. Grims előadásai csakhamar magukra vonták a város lakosainak figyelmét, s mindig nagyobb számmal tödülének lakához. Azon egyének között, kik Grims kísérletei

é. 1855.

nél az egyének elaltatására saját delejző képességeket alkalmazák, volt egy Lewingston nevezetű ruha-raktár-tulajdonos is, ki-nél Dawis újabb időben szolgálatban állt. Egy ízben Lewingston azon kívánatát nyilvánítja: hogy engedné Dawis magát általa delejesíteni — mely kísérlet ez utóbbinak kész felajánlása következtében meg is tétetett.

A kísérlet teljesen sikerült és pedig — mint írják — a legbámulatosb és meglepőbb fény-látási tünetemények kíséretében; ilyenek voltak: ismeretlen helyek leírása, eltakart iratok olvasása, és töb b efféle. Ezen időtől fogva Lewingston háza, a kíváncsi lakosok és idegenek gyűléshelyévé vált.

Ekkor Dawis, néhány hónapig a mindenfelől tolokódó népségnek mutatványul szolgálván, egy ízben kijelenté: hogy jövőre egyedül gyakorlati hasznú kísérletekre kívánja magát alkalmaztatni, s hogy már most képesnek érzi magát, betegségek megismerésére s gyógyítására is. Kívánatának engedvén, Liwingston, látnoki állapotát betegek gyógyítására fel is használta, s bámulatos eredményeket eszközölt, melyeket a legkitűnőbb orvosok bizonyítványai tehetésére annyira fokoztatott, hogy — mint forrásaink mondják — nem volt azon tudomány, melyben alapos ismeretekkel bővelkedni nem látszott volna, s időnkint az emberi szellem tehetőségéről a legmagasztosb gondolatokból áradó értekezéseket tartott.

1844-ben márczius 7-én minden kül delejes befolyás nélkül a fénylátás állapotában érezte magát, mely állapot a legbámulatosb tünetemények kíséretében állott be. Két napig a kül világ irányában teljesen érzéketlen volt, szelleme test feletti hatalmának teljes megtartása mellett. Ezen különzerű lelki állapotban nyere jóvendő működéséről az első szellemi benyomásokat Éber állapotában csendes, és minden izgatottságtól teljesen ment vala. Egy félév leforgása mulva Parker, bostoni lelkész, Lapland bölcsész tudor és Smith, new-yorki orvos levelet kapának bizonyos Lyon orvostól — ki ez időben Dawis mellett tartózkodott — melyben ez utóbbinak fénylátás állapotában nyilvánított azon kívánatáról értesítettek, hogy lennének szívesek, egy bizonyos határidőre nála megjelenni, s az általa delejes állapotban közlendő tudományos értekezéseket írásba foglalni és kiadni. Az említett egyének e különzerű felkutatástól meglepetve, s egyuttal a kíváncsiságtól izgatva, a kitűzött határnápra Dawisnél meg is jelenének mely napon az első fénylátási értekezés már meg is kezdődött.

S így 128 nap egymásután — naponként 1—4 óra folyásig folytatá Dawis látnoki állapotában előadásait, melyeket az említett egyének írásba foglalván, ki is nyomtatának. Ezen három kötetből álló munka, melynek czime „*The Principles of Nature, her divine revelations and a voice to the mankind*“ (A természet elvei, magasztos jelentései, s egy szózat az emberiséghez) kiterjed a csillagászat, földtan, régiségtan, regetan, bölcsészet, lélektan, élettan, s hittanra, szóval a tudományok minden ágára. Ezen 128 napi látnoki előadások után Dawis izgatott szellemi tevékenysége, nem szűnő meg; — sőt mindinkább fokoztatván, az általa látnoki állapotban irt munkák már most számtalan kötetet haladnak meg, melyeknek legnevezetesebbike a „*Nagy Őszhangzás*“ (The great Harmonia.)

Ezen 4 kötetből álló munka — tekintve emelkedett eszméit s észszerűt, — mindent egyedül a természet változhatlan igazságaira alapító okoskodásait, egyike az ujabkor legnevezetesebb észszüleményeinek, melyről azt tartják, hogy az emberiség boldogítására s a tudni vágyó lélek megnyugtatóására irányzott hatását bizonyosan nem fogja földrészünkön is eltéveszteni, ha utat törve magának a nagy oceanon nálunk is szétáraszthatja áldást-hozó világát! Még eddig nem jelentkezett.

Dawis rendes állapotában (normal state) az erkölcsiség és érnység példája, nyíltszivűség, szelidség, vallás- és egyén-különbség nélküli felebaráti szeretet és jó akarat, egyaránt diszitik jellemét; különösen pedig az igazsághozsi szigorú ragaszkodás képezi azon központot, mely körül forog szellemének egész valója. Ha teste és lelke a megkívántó alkalmas viszonyban létezik — mely nála kedélynyugodtság és hosszabb idei bőjtölés által érhető el —: bármikor, a látókörök felfokozott lelki állapotába képes merülni, s ennek következtében szellemi látókörét a lehetőleg terjeszteni. Utóbbi időben New Yorkban élt, hol látnoki állapotában irt munkáival a

tudományos világot egészen elhalmozta. Munkái angol nyelven vannak írva, s hivei felette sajnálják, hogy a nagy tenger hullámtorlaszai miatt oly lassan szivároghatnak át Európa partjaira.

R.

Maradj, édes fiam . . .

Maradj, édes fiam,
Már megöregedtem,
Ha betegség sújt le,
Ki virraszt mellettem?

Nem maradok, anyám,
Megyek katonának,
Büszke szép huszárok
Ottkünn verbuválnak.

Jaj nekem, jaj nekem!
Fiam, virágszálam,
Ki rontá meg szíved?
Mért nem maradsz nálam?

Nem maradt a fiam,
Fölcsapott huszárnak,
Majd megszakadt szíve
Az édesanyának.

Édesanyja sirt, sirt,
Ott feküdt az ágyban,
Fia vigan danolt,
Ivott a korcsmában.

Édesanyja feküdt,
Isten volt mellette,
Szívsebét alváskor
Isten kötözte.

Édesanyja fölkelt,
Isten volt fölötte,
A munkás életre
Áldását öntötte.

Mégis a jó nő ugy
Sivalkodott olykor,
Mint melyet a szél tép,
A vad rózsabokor.

Hosszú évek mulva
Koldus jött a házhoz,
Fél lábbal, két mankón
Fordult az anyához.

„Oh szörnyűség, fiam!“
Szólt a nő s lerogyott,
Fölötte a koldus
Keserűn zokogott.

Zajzoni. *)

Egy nap a bányákban.

A Felső-Bányához északnyugat felé mintegy két mérföldnyire eső Lápafalva nevű oláh falucsukától kezdem utazásom leírását.

Ketten utaztunk, abban az időben (1843.) pápai diákok — én és egy hosszú nyulánk czimborám. Meghaladta az ölet. Be szép katoná lett volna belőle! Be is állott egyszer gránátosnak, mert elkártyázta a koszt pénzt. — ugy örült neki a káplár, de biz őt az apja kiváltotta.

Ezzel a hosszú pajtással ketten utaztunk F.-Bányára, hol az érczbányákat akartuk megnézni.

De messze el is viszi a diákat az a tudnivalóság! Annyit csavarogtunk mi akkor, hogy most szinte csodálkozom bele. És ezt mind csak gyalog *forsponon* tettük.

De hogy messze ne menjek, visszatérek Lápafalvához.

Mig idáig értünk, sok érdekes dolgot látunk; de czélomra nem tartozván, ezuttal elhallgatom *jazokat*; elég az hozzá, *Lápafalvára* értünk.

Lápafalva egyszerű kis oláh falucska, egy hegyoldalban. Erről elég ennyi. Hanem a hegyekről sebesen lerohanó, hozzá két-három puskalövetre folyó Lapos vize reánk nézve már nevezetesebbé lett. E folyó, az akkori vízáradások miatt szélesre növe, hid nélkül hempelygeté hajkait bősülten, mintha valaki nagyon megharagította volna.

Leültünk a partra, nem mertünk neki vágni, tolmácsra várakoztunk volna. Végre jött egy oláh. Megszólítottuk magyarul.

— *Nyustyu unguvástye*, (nem tudok magyarul) — azzal ment tovább.

Én egy kicsit gyanítottam az oláh szót, azért tudós képet vágvam, utána kiáltottam:

— *He frátje!* (Hej testvér! *ungye segyé fontine?*)

Elnevette magát, valamit mondott, azután tovább kotródott. Eltévesztettem a szót: *Gyeungye jest fontine?* (Hol a hid?) helyet azt kérdeztem: *Hol lakik a hid?* Nem csoda, ha elnevette magát.

Ott voltunk, a hol azelőtt. Már a távolból hallatszottak a stompok (zuzdák) zugásai, ugy vonzott valami feléjük, de ez az átkozott folyó akadályozott bennünket.

Várakoztunk igen sokáig, nem jött senki. A faluban csend uralgott, mintha minden lakója meghalt volna. Sehonnan semmi nesz, csak a Lapos vize dühöngött, s valamit morgott érthetetlen nyelven. Végre társam föltalálta magát:

*) A korán elhunyt költő hátrahagyott műveiből.

— Pajtás! — szólta meg — én szálas fiu vagyok, ülj nyakamba, majd csak átbotorokálunk valahogy.

Ez ez ötlet megért volna egy aranyat, sőt abban az időben oda sem adtuk volna érte. Dehogyan nem fogadtam szót!

Elindultunk . . .
Ki ekkor látott bennünket, aligha halálra nem nevette magát. Én mértem a vizet egy hosszú doronggal.

Félnél beljebb mentünk, s a víz társamnak nézegetém magamat, annyira gyönyörködtem e mulatságos helyzetemben.

Már nem is mértem a vizet. Társam enyelgett, hogy szálljak le hátáról; mert megfüröszt. Én meg foglalt akartam neki adni, ha a *Stye* vizén is ő lesz a *Nagy Kristófom*.

Nevetkezve haladtunk, több diákos vicz kíséretében.

Egy lépés — *puff!*
Ketté estünk!

Ott volt a folyó medre, mit mi már elhagyva képzelénk. Föltápázkodtunk, azzal vigasztalván magunkat, hogy a folyó tulpartján ugy is megfürödtünk volna.

Megszárogattuk ruháinkat, s felszedvén sátorfánkat, tovább mentünk, vigan, mindent elfelejtve.

Estefelé beértünk F.-Bányára, s diákos szokás szerint beszálltunk a rektorhoz.

Elmondtuk neki élethűen kalandunkat. Jó izüt nevetett fölött: de mi még jobb izület vacsoráltunk utána.

Vacsora után czigányos szokás szerint lefeküdtünk, másnapra halasztva a bányai *vizet* . . .

Másnapra virradt. Nagy ügygyel bajjal mi is felébredtünk, felöltöztünk, reggeliztünk, a maradékot zsebre raktuk, s indulunk az érczbányába, mit látni oly nagyon ohajtánk.

Velünk jött a rekrám is.

A városhoz délre, egy órányira eső hegyoldalban állottunk meg. Előttünk ásitott egy lyuk, derékszőgre állított ölfahasákból kirakva, s csak térdlen lehet benne kuszni.

Visszatekinttünk egyet F.-Bányára, *istenhozzádót* intettünk arra az esetre, ha többé nem láthatnók, s utána kusztunk rekrámnak.

Nem sokáig kusztunk; pár ölnyi ut után kitégült a nyílás, mig nem egyszer föltárukt elöttünk a bányáüreg.

Itt megállottunk; gondolkodtunk, merjünk-e beljebb haladni a föld kincseinek e nagyszerű kriptájába?

A borzadás ki, a tudnivalóság befelé vonzott.

Győzött az utolsó. *Hutmán* (bányahadnagy) után kiáltottunk. Egy magas, sugár alak jelent meg, nádorhuszáros egyenruhában. kezében bányászmeccsel.

Mi elmondtuk, mit akarunk; ő ajánlá szolgálatát — s beljebb haladtunk.

Csavarulatolt boltozat vezetett beljebb, itt-ott szűkebb, majd ismét tágasb, a mint a sziklaerek hasadtak. Az ut nagyon *extemporizált* volt; minduntalan kórákásokat kelle kerülgtenünk.

Fölöttünk a föld párolgása következtében csepegett a bánya, s ez veres nyomot hagyott öltöyeinken. Egy-egy kövér csepp halk koppanással esett alá, — mintha lelkünkre koppant volna, megrázott bennünket. Mellettünk egyes munkások haladtak el, vastalicskákat nyikorgatva, miken a *stompokba* *) viendő kődarabokat hordák ki. Itt-ott mécs pislogott; mellettük egyszerű sápadt emberek, nagy vaskalapáccsal zuzták a kőveket.

A bányacsepp koppanásai, a kalapácsok moraja, a talicskák nyikorgása, oly félelmetes *harmónia*, mitől az ember megborzad.

A kíváncsiság beljebb vonzott.

Egy üreg fölött átfektetett keskeny deszkán haladtunk át. Itt vezetők megállott, s egész hideg vérrrel, mint a ki előtt az ilyesmi csak olyan katonadolog, — emlité meg, hogy e deszka a bányáüreg középpontja, fölötte háromszáz öl magasság emelkedik a föld felszínéig; ugyanannyi mélység tátong alatta.

Már ha szegyen is, de kimondom: E szóra megborzadtam, s az énekesszavai „*Együtt mélység és magasság*“ — aligha hatottak lelkemre mélyebben, mint ekkor.

Hogy is ne! Fagyaló volt, a mit én itt láttam: Lenn a mélységben itt ott egy-egy mécs pislogott, oly távol, hogy a mellette

*) *Stomp*, zuda vagy ércztörő-malom, hasonló a szürkállóhoz. A bányában összeszűrt kőveket a stompokkal porrá törörik, a földnemekből áztatás által megtisztítják, s ugy viszik az olvasztó-kemenczébe, hol a különemű érczreszek a melegség különböző fokain egymástól elválasztatnak.

dolgozó nem vala látható. Ha elalszik világítója, ott veszett örökre. Fenn a magasban is, a sziklaoldalak csavarulatain egyes mécsék világítottak; olyanok voltak, mint valami eltévedt csillagok, és ezek világánál is emberek dolgoztak.

Ugy kergetett valami e borzasztó helytől, mintha attól féltem volna: elsüllyed alattam a föld, vagy rám szakad a boltozat.

Nem csoda, előbb egy évvel itt lelte sirját egy barátom; ott porladoznak csontjai az iszonyu mélységben, ki megy oda, megnézni őt?

Tovább haladtunk; ott hagytuk e rettenetes helyet, hogy a *töltéseket* is megnézhesünk, — azután ki — és el innen!

Egy félkör alakú sziklaoldalban állottunk meg, hol tizenegy munkás épen töltéssel foglalkozott.

Még addig hittem a *Kis Tukör* szavait:

„. . . It van Felső Bánya,
Hol bányász az érczet ássa, törli, hánnya.“

Itt győződtem meg arról, hogy biz azt nem ássa, hanem löporral szétveteti, mi így történik:

Ahhoz készült vésővel, lefelé tartólag lyukat vájnak a sziklaoldalban, mintegy háromarasznyira. E lyuk fenekére, a sziklaoldal összetartási erejéhez mért mennyiségű löport tesznek, s beleeresztenek egy vasvesszót, mely körül az egész lyukat kemény állományu agyaggal (bányász-agyag) szorosan beverik. Most a vasvesszót kihuzván, helyébe salétrommal páczolt náhasítékot helyeznek, kiálló végére bányataplót (e tapló lassan ég, s ha meggyújtották, el nem alszik) illesztvén

Igy készült el szemünk láttára tizenegy töltés.

Miután a töltések készen valának, mi és a jelenvoltak, oldalaslág a helyiségtől távolabb eső, szikla-oldalba vájt s vasajtóval ellátott czellába huzódánk. Csak egy bányász maradt hátra, ki a taplókat meggyújtotta, de az sem sokáig késett, nagyon hamar köztünk termett.

Mély hallgatás következett; mindenki feszült figyelemmel várakozott. Szinte látszott a bányászok arcán, hogy tartanak valamitől.

A csend nem tartott sokáig; kevés idő mulva beleszólt egy rettenetes *durranás*, mit követett a második, harmadik stb.

A föld ingott velünk, hogy lábaink szinte földmondák a szolgálatot.

Kivülről a durranások szavára omlott a sziklaoldal. Szóródott a kö szerteszéjjel, mint a záporosó. Czellánk jó távol esett e borzasztó helyiségtől, mégis száz meg száz kődarabka kopogtatott ajtónkon.

A föld rázkódása lassankint megszűnt, elhallgattak a dörgések; csendesség lett, csak egy-egy elkésett kődarab zuhant itt-ott a mélységbe.

Már ajtót akartunk nyitni. A *hutmán*, ki a durranásokat kómolyan jegenygeté, tiltakozólag mondá: „*tiz!*“

A személyzet elsápadt, mintha végitéletét hallotta volna. Nem tudtuk, mi történik; kérdezősködtünk.

A *hutmán* válaszolt: „Tizenegyet töltöttek, és csak tiz durranás hallatszott. Megtörténik, hogy némelyik töltés kiüti a másikat; de az is megesik, hogy némelyik, — szívósabb levén taplója, — pár óra, sőt néha fél nap mulva durran el. Van rá elég példa; azért ha hiányos a durranások száma, nem tanácsos a rejtkehelyet meggondolatlanul elhagyni.

Bizonytalanságban voltunk tovább mint hat óráig.

Ez ám a rettenetes *kontumácia!* Itt lehet ám igazán alkalmazni a szent könyv szavait: *Nem tudod a te bemeneteledet és a te kijöveledet*. Nem csoda, ha a bányászok imádkozva fognak munkához, s ugy is végzik azt.

Végre megszólalt a *hutmán*: „*Mehetünk!*“

Ajtót nyitottunk, ugy éreztük magunkat, mintha a pokolból szabadultunk volna ki; de egyszersmind mintha a halállal menének szembe; hisz egy durranás sorsa még bizonytalan!

Kiléptünk, félve tekintettünk körül, pedig már misem bántahatót. A sziklafal, mely évezredekét kiállott volna, az ész fegyvere előtt meghajolva leomlott, s ott hevert kisebb nagyobb darabjaival.

Szerettem, hogy ott voltam, de jobban, hogy ott nem maradtam!

Kálmán Ferencz.

A haltéri új kut Pesten.

Minap, midőn e lapokban a Pesten felállítandó Szentháromság szobrát megismertettük, egyttal a téreket díszítő szobrokról, kuttakról is szólottunk, melyekben hazánk fővárosa meglehetősen szegény, de biztos reményünket fejeztük ki aziránt, hogy idővel e hiányokon is segítve leend.

Örömmel ragadjuk meg tehát jelenleg az alkalmat, hogy egy ujonnan felállított szoborművet, — habár nagyszerűnek éppen nem nevezhető is, — bemutathassunk a közönségnek, mely említett reményünk teljesüléséhez ismét egy lépéssel közelebb vitt.

A pesti polgári halász-czéh már 1847-ben állított a számára rendelt áruló helyen — a haltéren — egy kutat, mely idő folyta val megromolván, a nevezett czéh által a jelen évben elhatározott egy új, s a jelenlegi igényeknek megfelelőleg sokkal nagyobb és szebb kútnak építése.

Az ige csakhamar testté vált, s a mult október hó végével már tökéletesen elkészülve átadott a közhasználatnak; egyttal benne e tér csinos díszítményt is nyert.

Ez új kut építését a nevezett halász-czéhtől *Gottgeb M.* kőfaragó vállalta magára, kinek ügyes vezetése alatt létesült az egész.

Nevezetesen a két öl, négy hüvelyknyi magasságu csinos talapzatot a most nevezett kőfaragó készítő homokkőből, melynek a lépcsőkön nyugvó alsó, legszélesebb része 5 láb; közép része vagy dereka felül 3 láb, 9 hüv., alól szélesebb, 4 láb, 1 hüv. A talapzat legfelső részének szélessége 2 láb, 8 hüvelyk, az ez alatti rész pedig 1 lábbal szélesebb.

A szintén homokkőből 7 láb, 8 hüvelyknyi magasságban művészileg készült szép szobor, a műveiről már is dicséretesen ismert *Dunaiszky László* szobrász hazánkfia vésője alól került ki, ki jelenleg ismét Rómába utazott, előre törekvő szellemének a művészet hazájában új tápot keresendő.

Az előttünk levő művön, egy halászleánynak csinos és költői alakját látjuk, jobb kezében ruhája segedelmével egy nagy halat emelve, míg másik kezével bő szoknyáját festői redőkbe szedve porázra fűzött kisebb halakat, s a halászat jelvényét — hálót — tart, a halak bal csipőjén lefelé függve, a dús redőzetben majdnem eltűnnek.

Az egész, a szemlélőre igen kellemes hatást tesz, és ha mégis hibát akarunk rajta keresni, talán csak azt lehetne itt megróni, hogy az efféle szegényebb sorsu halászleányoknál, mint a milyet ez is ábrázol, s kik éppen mint ez is, kényérkeresési nagy munkájokban vannak elfoglalva — nem igen divatozó szélességgel van öltözködve.

Azonban távol van tőlem, ezt komolyan hibául feltüntetni, mert a művésznek nemcsak szabad, de kell is a természetből jött

A haltéri új kut Pesten.

eltérni, s ennek helyét eszményítéssel pótolni, hol a jó izlés megkívánja; hanem nézetem szerint, a halászat jelképeül talán sokkal szebben és természetesebben lehetett volna alkalmazni egy erőteljes férfialakot, izmos meztelen karokkal és lábszárakkal, hálóval az egyik, halakkal a másik kezében, s a halászat többi jelvényeivel körülveve.

Ez szépen felfogva s jól kidolgozva, sokkal jobban felelt volna meg a czélnek, miután a halászat mesterségét nők csak kivételesen gyakorolják.

Képünkön — mely e kutat úgy mutatja, a mint jelenleg van elkészülve, — hiányzanak még két oldalt a víz kifolyásánál az öntött vasból készülendő Delphin-alakok, melyek most vannak készülőben *Gubicz András* pesti gépgyárnok vasöntődjében, s

melyek mihamarabb elkészülve, a most meztelen kiálló vízcsöveket díszítendik. Ha a néző e figyelemreméltó csinos kutat, közelebről megtekintésre is méltatja, azonnal minden kérdészködés nélkül is megtudhatja: kik által emeltetett, mert azt, — közvetlen a szobor alatti első alapzaton — következő felirat hirdeti:

„ÁLLITTATOTT A POLGÁRI HALÁSZ-CZÉH ÁLTAL. MDCCCLXII.”

Vizét a Dunából kapja az e végre épített földalatti vízvezetéken keresztül, honnan már destillálva huzatik fel; s így jelenleg ez Pestnek egyik legjobb ivó-vízű kutját, s a haltér körüli lakosok egyik jótéteményét képi.

Nem lehet itt azon közös ohajtást elhallgatni, hogy: bárminél előbb megkezdené már a város is a tervezett nyilvános kutak építését; hogy valahára megszabadítaná Pest lakosságát az ártalmas, rosz vizektől!

Ez egyike a legégetőbb szüksegeknek a fővárosban, s valóban kívánatos volna, hogy a régóta megpendített s folytonos tárgyalás alatt levő vízvezetési ügy, végre ohajtott eredményekre vezessen!

Zombory Gusztáv.

Az amerikai bivaly és bivalyvadászat.

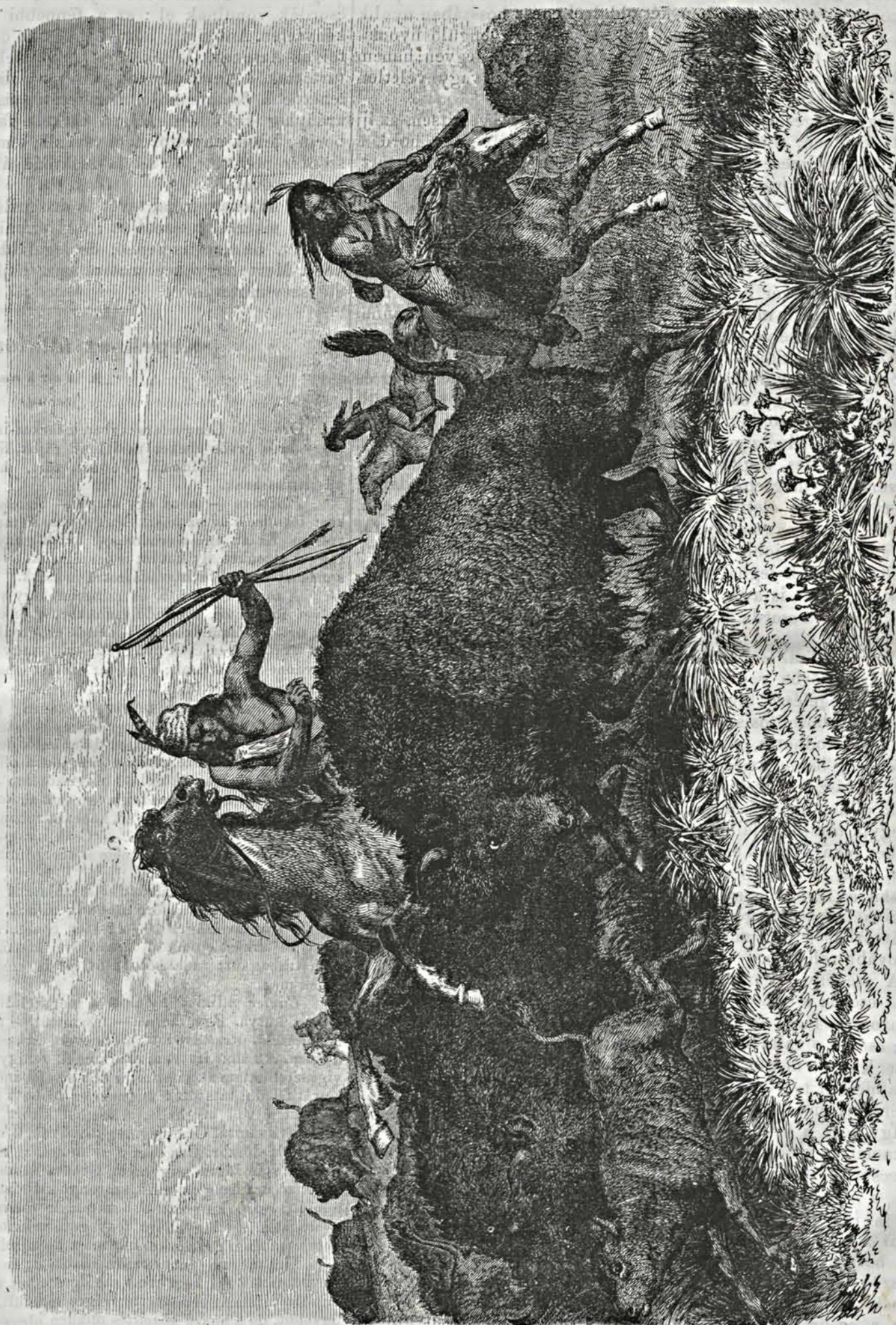
Mint a madár az évszak változtával más égaljat keres: a bozontos amerikai bivaly is úgy vándorol tavasz kezdetével az ottani síkságról észak felé, míg az őszi viharok, mint a kemény tél előhírnökei, Kanadába, s onnan tovább, még melegebb tartományokba délfelé vissza nem kergetik. Egyes csordák, melyeket a korai hóesés ott szorit, s a hegyzorosok és völgy nyílásokból a hidegebb síkságra kimenni nem mernek, sovány takarmányukat a hó alól kikaparva, az északibb tartományokban is képesek kitelelni; valamint a már elvénytült bikák, melyek bátor társaikat a hosszú utra követni lomhák, a hőség által elperzselt fűvön a nyár melegét is ki tudják állani; de ezek csak kivételek, s annyi bizonyos, hogy a legnagyobb rész, rendes vándorlását sohasem mulasztja el.

Mióta azonban az északamerikai civilizáció, mint valami hatalmas áradat, többé nem csupán nyugatról keletnek, hanem a Rocky-Mountaintól a Missouri és Missisippibe ömlő vizeket követve, az ezek melletti síkságok felé is terjeszkedik: azóta a bivalyok csordáinak útja is jóformán ketté van vágva, s e hatalmas állatok végenyészete jószolható. — Nebraska, Kansas és Arkansas betelepített vidékein, hol a temérdek indián és még több farkastól követett csordák a legborzasztóbb pusztításnak vannak kitéve, a vándor bivalyok többé semmi irányban sem térhetnek ki.

Ily üldöztetés mellett az amerikai bivaly, melynek tulajdonképeni neve *bison*, nem sokáig maradhat fenn, s nincs távol az idő, midőn a 300 ezer bennszülött, s a farkasok milliói, táplálékuktól megfosztva, a szomszéd telepítvényeknek lesznek terhére, s hasonló kéméletlenséggel fognak kiirtatni. Mert ki tudná a vad népet, a sivatagnak ez őt urait, a műveltség ösvényére téríteni, hacsak természetes ösztönből a földmivelés-és baromtenyésztésre nem adják magukat. Míg a bivalyok a pusztai indiánoknál bizonyos tekintetben a hasznos és szelid háziállatokat helyettesíték, s reájok csak a bőrből készíthető kunyhók és öltözékek, vagy húskorobban, s valóban kívánatos volna, hogy a régóta megpendített s folytonos tárgyalás alatt levő vízvezetési ügy, végre ohajtott eredményekre vezessen!

A sivatagnak gondtalan, vad lakóiban, a zsákmányért kapott fényes eredmény, ez állatok pusztítására még nagyobb vágyat gerjesztett. Maga a Sz. Lajosról czimzett társulat némely évben 50 ezer kicszerzett bivalybőrt szállított Missouriba; a husok és nyelvök miatt leölt állatok száma pedig az előbbit hatszorosan is fölülmulta.

A bivalyok külön népből való vadászai, különböző módokat és eszközöket használnak pusztításukra. Ezek közt mindenesetre első helyen áll a pusztai indiánok tűz-vadászata, nemcsak mert leg-eredménydúsabb, hanem azért is, mert ennél a lovak és lovagok

Bivaly vadászat az indiánoknál.

ereje és ügyessége leginkább igénybe vétetik, s így bizonyos lovas szint ölt magára. Fűrge, kitartó s leginkább a sivatagban vadon fogott lovaikon, az indiánok képesek a síkon minden vadat elejteni. Különös dicsőségnek tartják, ha a száguldó bivalycsordára

fegyvereiket, legyen az puska vagy nyíl, lóról minél gyorsabban s minél nagyobb eredménnyel löhetik ki. Ily üző vadászatnál magukat és lovaikat a legnagyobb veszélyből is igen ügyesen tudják kiszabadítani. Ilyenkor nyeret nem használnak, csak egy, negyven lábnyi hosszú, durva bőrből készült fék van a ló állkapczára szorítva, mely keresztben, két oldalról egész hosszában nyulik utána, s célja nem annyira az, hogy a czomb gyengülő nyomásának, mely a tanult állatot kormányozza, segítsen; hanem inkább, hogy az elejtett bivalyokban megbotlás, vagy véletlen esés alkalmával, a lovag gyorsabban fölállithassa.

Hogy a tegezbe nyulás által a vadász időt ne veszítsen, az ijj mellett kezében. sőt néha szájában is annyi nyilvesszót hord, a mennyit kényelmesen foghat, jobbában pedig súlyos ostort tart, melylyel gyors lovat kíméletlen csapásokkal, a csordából kiszakasztott kövér bivaly oldalra mellé irányozza. A tanult lónak tüdő kormányzás nem szükséges; megérti ura akaratát, s míg a futó bivalylyal lépést tart, a vadásznak alkalma van nyilát, tövig zsákmanya oldalába löni. Alig hatolt be a hegyes vas vagy a kerek ón az áldozatnak kövér husába, a lovag egy ugrással távozik a megsebzett állat oldala mellől, hogy annak öklelését kikerülje, s azonnal új áldozatot szemelve ki, az után iramodik.

Azonban a kitérés a lónak nem mindig sikerül, s gyakorta megtörténik, hogy fölhasított czombbal, összetörve, ló, lovag és bivaly együtt rogy össze, s ilyenkor az indián csak rendkívüli ügyességének köszönheti, ha megmenekül.

A sikon szelvéssz-gyorsasággal így foly az üzővadászat, míg az elfogyott töltés, vagy a ló kifáradása a vad indiánt pihenni nem kényszeríti. A megsebzett bivalyok ezalatt kiválnak a csordából, s kimerülve vagy élettelenül dölnék el az uton. A vadászok nejei, a messze látszó nyomokat követve, jönnek a zsákmányt szédarábolni, s husárol a jobb részeket, valamint bőrét is haza szállítani. Az elejtett állatok legnagyobb része azonban a farkasokra marad, melyek különben is a bivalycsordát követték, vagy a puskák durrogása és a futó csorda mennydörgő zajára messze vidékről is előteremnek.

Paripa nélkül is sikerül az indiánnak nagy zsákmanya tenni szert. Farkasbőrbe rejtözve, a szél irányára ügyelve, s négykézláb csuszva, a legelésző bivaly-csordához igen közel juthat. A bison, a fején levő bozontos szőr miatt nem igen látva, csak éles szaglására támaszkodhatik, s a közeledő alaklaton tárgyolt mindaddig nem fél, míg benne az egyenesen álló ember föl nem ismeri. Gyakorlott vadász ily legelésző csorda közt sokáig pusztíthat. Ha csak a szellő el nem árulja, még a puskadurranás sem teszi azt. Legfőlegb egyik társuk halálhőrgésére emeli föl fejét méltóságosan egy-egy éber bika, s aztán szép-csendesen tovább legel. Ha meleg véré szagot érez, tompán bögve, s szarvával és lábaival füvet és port magasan a levegőbe szórva, közeledik a vadász felé, kit legfőlegb is farkasnak gondol. Ilyenkor az indiánnak csak emberi alakját szükség megmutatni, hogy az egész csorda páni félelemmel tovább rohanjon.

A szegény bison télen sincs kivéve a kíméletlen pusztítás alól. A csorda a hófuvatagokon csak lassan haladhat, az elmés indián azonban fából széles talpat készít magának, melyet erősen lábához csatol, s rajta gyorsan halad, anélkül, hogy a hóban lesülyedne. Kis erő megfeszítéssel a minden lépten lesüppedő óriásnak oldala mellett terem, s lándsájával könnyű szerrel leteríti, s a másik perczben már új áldozatot talál.

Igy foly a bison ellen kímélet nélkül az irtóháboru, míg Északamerika virányainak egyik legnagyobb ékessége, a számtalan bivalycsorda s az érdekes vadászatok, majd csak az elaggott vadászok száján, s végre csapán az egykori utazók leírásában fognak élni. Már most is igen csekély azon bivalyok száma, melyeknek csordája egykor a síkságot, a meddig a szem látott, mint valami sűrű sötét lepel borította el, s melyeknek számát csak az általok ellepet: négysszög mérföldek szerint lehetett meghatározni. E szám még gyorsabban fog apadni, ha a vasut még több vadászt visz közelebb, s az örökös zavarások e nemes vad szaporodását gátolni fogják.

Az amerikai bivaly szomorú sorsa önkénytelenül részvétet, s oly gondolatot költ az emberben: vajjon nem lehetne-e hasznos háziállattá szelidíteni? Sokan állítják, hogy ez lehetetlen; valamint a vörös indiánoknak a műveltség útjára téríthetőségét is tagadják, s úgy bánnak velök, mint a goromba orvos a fizetni nem tudó

beteggel. A ki azonban a műveltebb indiánok vendégszeretét élvezte, és vizsgáló pillantást vetett a nyelvökön megjelenő hir-lapokra; továbbá, a ki foglyul esett bivalybikának szelidségét s a szelid tehén-csordához csapott bivaly borjaknak megszokott helyökhöz ragaszkodását látja, még akkor is, midőn mellettök vadcsordák vonulnak el: az a fenébbi állításoknak ellenmondani kénytelen. Annyi áll, hogy Új Mexikó őslakói, a régi városok alapítói, az Aztekek, Joltekek és Chichimekek, egész bivaly-csordákat tartottak, s husukat enni, vértök pedig inni használták. Miért ne lehetne a bison most megszelidíteni, mivel a borjak elfogása aránylag könnyűen is igen csekély fáradsággal jár! Ugyanis a borju, leelőtt anyjától nem távozik, s még akkor is, midőn már ez szétarabolatott, az anyja zsákmanyaival megterhelt lovat bizalmasan követi.

Mint az amerikai tevét és dromedárt a keleti sivatagok átutazására sikerrel használják: ugy számíthatná Európa az amerikai bivalyt, ha nem is tejelő, de legalább hust bőven adó háziállatai közé. Mert hogy acclimatizálásra hajlandó, azt vándorlásánál is elégszer mutatja. Cs.

Képek az állatországból.

A farkas.

(Polytéma.)

Orosz- és Lengyelországban a farkas-irtásra jutalmak vannak kifizetve. Nagy erős örvös ebeket uszítanak rájuk, fölkeresik tanyájukat, s az apró cseméket mind leöldösik. Vermet, tört, minden fölhasználnak, csak hogy pusztíttassanak.

Plockban — mond egy utazó — bizonyos napon a vadászszal egy farkast löttem, s egész büszkeséggel vonszoltam a kastélyba, melyben szállva voltam. Ez az egész eredmény? Kérde gyönyölv a gróf; én ha tetszik, egy reggel tizenkét ily kutyát is összelövök. Örömmel fogadtam el az ajánlatot, s másnap reggel farkasvadászatra menék.

A földet hó borítja, és siberiai fagy volt. A számba 4 ló fogatott, mi helyet foglalának, s elindulásunkkor lábunkhoz egy malaczt vettetett. De gróf ur — szólamlék meg — minek ez a nyikorgó állat ide? — Majd meglátandja ön, legyen csak nyugodt. — Mintegy 2 mérföldet utazván, egyenest az erdőnek tartottunk; a malaczt ezalatt elhallgattott.

Csipje csak fölön — mond a gróf. — Kit? — Kérdém. — A malaczt — lón a válasz. En úgy tevék, s a szegény állat sajnálatos sirást hallatott. Erre azonnal megjelent 3 nagy farkas és szánunk után baktakott. Most vevém csak észre, hogy szerencsétlen dalnokunk nem egyéb, mint csalmadar.

En már löni szerettem volna; hátra pillanték, és látám, hogy a mögöt-tünk ülő vadász egy közel 30 ölnyi kötélén csüggő dísznóalokot vetett le a szánról. Erre az éhes vadak a levetett alakot malacznak sejtéven, egész dühvel utánunk rohtanak s a vélt konczra rohannak; most a gróf és vadász ló, s 2 farkas azonnal ott marad. — Csak nyugodtan barátom — szól a gróf — ez csak kezdet; mi addig nem is térendünk vissza, míg szavamot be nem váltandom.

Ismét fél óráig haladánk; a malaczt megmeg megszólaltatjuk, s az éhes vendégek nyakra főre utánunk törnek, az eredmény a főnenbii lón. Őt mérföldnyi távolságra 10—12-szer ismételvén a cselöfogást, nem kevesebb mint 14 farkast ejtnek el. Visszajövet lassan folytatók utunkat, s az elejtett és hátrahagyott vadakból 12-öt föl is szedék, 2-öt éhes társaik emésztének meg.

Cuvier állítása nyomán a megszelidített farkas ép oly ragaszkodó mint a kutya. Egy farkas — ugymond — ura által neveltetvén föl, midőn ez hosszabb utra távozott, a fölnevelt farkast a párisi állatszerlegnek aján-dékozá. Az állat itt nem akart enni, felügyelőre mitsem hajtott, s teljesen vigasztalhatlannak látszék; utóbb a velebánókat megszokta, szavokra hajtott s urát feledni látszott: mignem ez 18 havi távollét után visszatért. Mihelyt hangját a vad meghallá, a kertből kitért. s örömeinek kimagyarázhatlan jeleit nyilvánította. Ura megmeg távozáva, a vad szintoly vigasztalhatlan lón, mint volt először. Ura csak 3 év multává tért vissza. Est volt, az állat kálitja be volt zárva, s így nem láthata semmit, mi kívül történék. Mihelyt azonban ura hangját hallá, szorongó kiáltást, ordítást hallatott, ajtaja pedig felnyitvatván, kiugrott s barátjának rohand, vállára kapaszkodott, arcát nyalagatta, s felügyelőre fenyegető tekintettel nézett, mintha azt kívánta volna mondani: Hozzám már most ne közelítsen senki.

Ura megmeg nemsokára távozott; most már a farkas csakugyan vigasztalhatlan lón, nem evett sokáig semmit, egészen elvadult, az emberekhez minden bizalmát elvesztette; végre felüdült, megszokta nagy nehezen felügyelőit, de a hozzá közelítés minden idegenre nézve veszélyessé vált.

Oroszországban névleg Ukraina és Kis-Oroszországban ölnyi mélységű ürt vónak maguknak a farkasok. Minden ház 12—14 láb magas tövisfallal van körülvéve, minden emberi lak ugyanannyi várac s farkasok ellen: melyek csoportonként keresik föl a tanyákat és nyájakat. A hátramaradó csikókat vagy egyes lovakat a legnagyobb biztonsággal ragadják meg; felszakítják nyakát, hogy ne nyerithessen, mert ha a többiek észreveszik, mind a rablónak rohannak, a kanczák első lábaikkal tiporják agyon, a csődörök fo-

gaikkal tépik szét. Ha a farkas nem ügyes, vagy a közeledésre nem menekül, bár legyen többed magával, többnyire 6 a vesztes fél.

Ott a lovasok is nagyon ügyes farkasölök; pedig minden fegyverök egy vszofogantany bot; a veszélykor lóra pattannak, a farkasnak utána hal-tanak, s egy biztos hajtással rendezen földre terítik. Egész máskép a dolog a juhok ellenében.

Látván a farkas, mikép juhász vagy az eb tétovázik, az első jó falatot azonnal elragadja, erre a juhok 2—300 lépést futnak, itt összetömegesenek, s buta bámulással nézve a farkasra, nyugottan várják, míg az ellen-ség egy másodikat is magával ragad. Így ismétlődik a dolog kétszer három-szor, míg idegen segély által a bajból ki nem menekülnek. — Tatárpusztákon két három farkas közbefog egy birkát, ezt előre szorítják, s mint jó barátok futnak együtt egy irányban, csak hogy különböző célra. A kalmuk ugy megeszi a farkashust, mint gyikot, egeret, kutyát, macskát, rókát.

Franklin jegyzetei nyomán Északamerika farkasai szarvast látván legelni, azt egész hadi cselöfogással szorítják a vésznek. Alattomban t. i. félkört képeznek, megközelít. én pedig a konczot, iszonyu ordítással rontanak a szarvasra, s addig üzik, mignem valami nagy moredekről halálos ugrással alá nem buktatják.

Még nevezetesebb egy dl-indiai utazó észrevétele. Szerinte ott, különösen Audhban a farkasok igen gyakran elragadják s fölhalják a gyer-mekeket, de már több eset fordult elé olyan is, hogy a farkasok magukkal czipelvé a kisdedeket, azokat nemcsak szét nem marczangolták, de sőt szoptatták és fölnevelték. Tán innen magyarázható a magyarban a mérges és ravasz emberekre másolt ama közmondás: Farkastejet szoptott, rókával növelkedett. Jegyzésére méltó a következő statistikai adat is.

Schmid Th. 1856. egy Stettinben megjelent művében ezeket írta egybe: 1800. Pomerániában 118, 1801-ben 109, 1802-ben 102, 1803-ban 86, 1804-ben 112, 1805-ben 85, 1806-ban 76, 1807-ben 12, 1808-ban 37, 1809-ben 43 farkas ejtetett el; ez idő óta eme garázda vadak száma egyre apadt: 1812-től a francia csapatok visszavonulása alkalmával sok ily éhes vendég követvén a szerencsétleneket, a farkasok száma megint szaporodott úgy, hogy egyetlen kerületben 1817-ben 163 farkas öletett meg; most 1858-ban ugyanott a farkas valódi ritkaság. Gnesén, Wangnowicz és Posenen 1814—1815-ig a farkasok megöltek 28 gyermekeket, s megszebzték több fel-nőtt embert. 1820-ban a poseni hivatalos tudósítások nyomán ugyanott 19 embert téptek szét. Livlandban 1823-ban 15,182 birkát pusztítottak el, 1807 szarvasmarhát, 1841 lovat, 3821 bárányt és kecskét, 4190 sertést, 703 kutyát, 1873 ludat és tyukot marczangoltak össze. 1855-ben Brodnóból — Magyarhonban — írják — hogy ott egy nőstény farkas a vadászlatnál 12 embert sebesített meg, s 5 közülök halálos sebeket kapott. 1853-ki hiteles tudósítások nyomán a básiégi határokon egyegy télen 1000 db. marhát is fölmesztettek a farkasok. 1855. 56-ban Oláhthonban a hó 4 láb magas volt, s a farkasok az országotokon rablócsoordaként öllakodtak; egy óra alatt Giurgewo és Bukarest közt 11 embert találtak föl.

Potenzában 1846-ban márcz. 22. Calciano nevű faluban egy dühödtt farkas megmárt egy kutyát 3 embert. Ezeknek egyike meghalt más na-pon, a másik kettőt vasra kellett verni. Egész éjjel szabadon pusztított kutyá s mindennemű marhafajban, másnap szétmarczangolt egy juhászt, harmad napon elejtették: tehát úgy ki van téve a dühnek és ép oly veszélyes, mint az eb.

A farkas meglehetősen uszik is, azonban üldözött vadját sebesebb fo-lyamokon mégsem kíséri keresztül. Borzad a vízrohantól, azonban mocsárt, posványt szeretni látszik.

A Hudsonből körül ma is igen sok a farkas. Egy ottani kereskedelmi társulat 1850-ben 8807 farkasbőrt bocsátott áruba, s azokból 8734 csupán York erőd körül ejtetett el. Legbecesebb téli bundája s nevezetesen a fehér, mely szép puha és finom; darabja Angolthonban 30 shilling s még több, azonban állítólag legkeresettebb Magyarországon, hol dollány, bekes, köpeny s több efféle tárgyra alkalmazzatik.

A farkas szivesen megforog kutyával, s e forgásból származnak az ugynevezett farkas-kutyák, miket habár ritkaságnak nevezhetünk is, Moldva-, Oláh- és Déloroszországban mégis láthatni. Az ily sarjadék inkább hason-lít a farkas, mint a kutyához; feltűnő külön szemé, füle, kemény szőrö-zete, lomposabb és alantabb hordott farka. Tekintete is vadabb, ravaszabb, ugatása rekedtebb és tompább. Lenz természetbúvár bizonyos nadykeres-kedőtől vett egy ilyen fiatal ebet, s tartotta 4 évig. A kutya lón oly nagy, mint egy ujfundlandi. Sörénye kemény és nagy volt, felszíne piszkos bar-nát mutatott, de az egész sárgabarnába játszott; lába hosszú, izmos, de még is eléggé karcsu volt. Atalban kevés tanulékonyasággal birt, de annál va-dabb, annál figyelőbb volt annyira, hogy lánczon is alig lehetett csak ne-hány óráig is megtartani.

Marakodni különösen szeretett, zabálá-ban minden társát felülmulta, vágott pedig különösen friss hus és csontokra. Utóbb más gazdának engedtetvén át: tépett őrv, és megszagattott lánczozal tért onnan vissza, nem egyszer első szállására. Ura iránti hűsége páratlan volt, gazdáját mindig nyomon követte legkivált éjjel, s ahhoz bárki közelített is, mindig a legna-gyobb bizalmatlanságot tanúsítá. Ha a dolog viaskodásra került, a legerő-sebb mérsáros-ebeket is szétépte; s csak itt tűnt föl vad eredete egészben; rendezen hasát, lágyékát szagatta föl ellenfelének. Végül már annyira meg-vadult, hogy a város-ban tartani sehogysen lehetett.

Most egy marquis of Waterford vette meg, ki már elelőtt is több-ször meg akará vásárolni; ennél azonban alig töltött 6 hónapot. Ugyanis bizonyos vadászati kalandon vele levén, véletlenül egy kocsi által agyonti-

portatott. 4 1/2 év alatt nem volt képes kifürkészni senki, vajjon a tovább tenyésztésre alkalmas volt-e vagy nem. Még újabb kísérletek sem vezettek eredményre.

Mint már mondták, a farkas az ebbeteségnek teljesen alája van vetve: a betegség okai azonban kevésbé ismertek a farkasnál, mint a kutyanál. Némelyek az elnyomott memző ingernek tulajdonítják, ez azonban nagyon valótlán, mert farkascsapatokban eddig mindenkor több nőstény, mint hi-met láttak. — Mások a dühöt velőféregnek tulajdonítják; azonban ezen vélemény sem teljesen bizonyos, noha annyi való: miszerint kevés hus-faló állat van a fergeknek annyira kitéve, mint a farkas, mely különben is annyira meg szokta magát tömni, hogy zabálás után hõmpolyognie kell. Megeszik nagyobb állatot, mint maga; gyomra különösen emésztő, s e sa-játságát evésnél nevezetesen tanúsítja.

A leontott állatnak elsőbb is tüdejét és szívet faldossa föl; s midőn zsákmanya-hoz fér, többet elpusztít, mint fölmesztani képes, ragadozói és gyilkolási vágyának csak pár percz kell, s lud, juh, vagy a mihez csak fér-het, mind pusztíva van.

Épenséggel nem igaz, hogy ember nem bánt; kivált párosodáskor semmit nem szokott megkímélni. Az embert oldalt vagy hátulról támadja meg; ha tehát fegyvered nem volna, s ily kísérlet akadna, legjobb 10—15 lépényi hosszú szinagra szalmacsóvát kötni, s azt magad után huzni, gertya, lámpa vagy szövötnék szintén jó szolgálatot tesznek. Péter-advórt 1834-ben november hónapban fényes nappal egy külvárosban 50 egyént tépett meg egy dühödtt farkas, köztök legtöbb őrt álló katonát és futósó ebet; s minden többszöri lövés dacára mégis ellillant; a megmarta-con szintén azon jeleket vevék észre, mik a dühös eb által megtépteken láthatók, s közülök többen el is haltak. A dologban legfeltűnőbb az: hogy míg nálunk e jelenségek legkivált kutyapanapokon — kanikula — mutatko-znak; az említett esemény ott akkor fordult elő, midőn a Newa beállott, s 12—16 foknyi hideg volt, névleg november hónapban, miként már mondták.

Raffnál egy igen szép történetecskét olvassunk: Bizonyos hegedűs, ki zenéjével a népet egész éjen át mulattatá, a templomi ünnep végéig hazafelé tartott. Az ember olyféle volt, ki a mellék-utakat különben is nagyon szerette; sőt azokat annyira megsokta, hogy pityókós voltában nem keresve is fölélé őket; így történt most is, a midőn bolygása közben végre is egy farkasverembe került.

Jedelme már annyiban is elég farkas vala, hogy a verem is elég mély volt, s is jó magasról zuhant alá: azonban még jobban elrémült, midőn le-juttában valami elevenre esett, mi mérgesen felugrott, s tüzes szeméit me-regette rája. A meglepett állat farkas vala.

A szerencsétlen megszennék minden fegyvere egy hegedű volt, mosta feltében azt ragadá meg hirtelenében, s rajta minden darabját eljászta; azok azonban rá nézve is csekély hatással voltak: míg ellenben a farkast any-nyira meglepték, és oly mélyen meghatották, hogy keményen kezdvén sivi-tani, mintegy utánozni törekedett a hegedűhangot. Az erdő farkasai pedig hallván fogolytársok rikácsoló hangját, szintén rákezdték, a hegedűnek most gyűlvén meg valóságos baja, mert azt gyanítá, hogy minden segélysi-vítás egy-egy vendéggel szaporítandja nem épen kéjhelyét; noha gyöngye és ösztövé hucokkáján csak egy is kevésé falatozott volna.

Zenésünk már nagyon nyugtalanul tekintgetett föl földalatti palotá-jából, s annyi békétlenkedéssel még soha nem várta a nap költét; zenéje sem volt soha oly visszatetsző, sőt untató: inkább szeretett volna fátvágni, mint nyirettijütjét emelgetni.

Nap felkölte előtt már két hura végkép elkeshedt, a kettőt csakhamar követte a harmadik is, most már csak az egy, s az is az utolsó maradt hátra. Ha ez is elszakad — gondolá — a farkas, mely egész éji ordítása által csak éhesebb lón, bizonyára azonnal fölaland. Epen ezen vérlázító kilátások marczangolák lelkét, midőn a vadász — ki, mind a zenét, mind a farkas — ordítását hallá már a távolból, feléje közeledék, ki eme veszélyes utra té-vedt zenészt rögtön kivonta, a farkast pedig elejtette.

A hegedűs mély elmélkedésekben ballagott hazafelé, keményen föllevén magában: hogy ezentul inkább mindig nappal s egyenes uton menend haza. Szerencsétlenebb volt ennél egy svéd katona:

Ez t. i. tél közepén utazván s egy tavon menvén keresztül, alig vergő-dék le a jégről, néhány farkas azonnal rárohant. Minden fegyvere egy kard-ból állott. Elérintja azt, nehányat levág, a többit szerencsésen szétveri, s teljes meglepültséggel folytatja útját: azonban még hátra vala a fekete leveles. Alig halad néhány puska lövésnyi távra, ismét farkasok közelednek hozzá, s bennök csakhamar első támadóra ismert. Gondolván magában, hogy majd azokkal meg-meg oly könnyen elbánik, szintén kardjához kapott: ez azonban ez egyszer szolgálatát megtagadta.

Első viadalma után ugyanis kardja nagyon véres levén, s pedig azt letörölni megfeledekeznén, csak úgy dugta be tokjába, az pedig teljesen be-lefagyott: míg vele huzakodott, a vadak meghoghták, s csakhamar föl is falták; tehát gondatlanságának lón áldozata. Sárvári Eöry Andor.

Történelmi apróságok.

II. Rákóczy György halála és temetése.

II. Rákóczy György haláláról Kemény János Erdélyből Magyaror-szágra idős gr. Csáky István sógorának a megyesi táborból május 29-én 1660 ezt írja az eredeti levél szerint:

„Tekintetes és méltóságos gróf!

Nekem bizodalmas uram s sógorom!

Isten kegyelmedet mostani betegkedéséből gyógyítsa és jó egészséges életbe sokáig megtartsa szívükből kívánom.

Tegnap napon érkezének meg kegyelmedhez bocsátott szolgáim az Erdélyi Harcznak kimeneteli felől, tudván, hogy az gonosz hir szármag jár, nem láttam annyira szükségesnek hogy tudósítsam kegyelmedet, mint annak környülváló állási felől: az Harcz azért bizonyosan 22 praesentis reggeli 8 óra tájban kezdetett, hamar el is végeztetett Gyula és Száz-Fenes között, az fejedelem akarván valamely megfordult seregeit téríteni, az nem lehetett, hanem maga választott seregeivel succurralt nekik, azokat az úzó ellenség látván az succursust megtért, és valami ároknak szorulván az hátot adott megszorult ellenség közebe egyveledett és ott miglen mellette levők megsegitették, négy seb esett rajta, fején 3 s vállán egy, ketteji valami kurtani Oláhoktól esett, az ketteji Töröktől, az többi gyenge sebek, az egyik fején levő derekas nehéző seb, nehezen vitték Váradig, 26 praesentis még ott volt, ha meg nem nehezedik, Ultima hujus akarták Székelyhidra hozni, az fejedelem asszonyért is elmentenek Munkácsra, elszlott hadait convocáltatja és Debreczenhez akarja szállíttatni.“

Meghalván II. Rákóczy György, egy régi okirat szerint Sárospatakon eltemettetett ily rendel:

„Az temetésnek rendi:

1. Az mely házban az test volt, az urak, követek és főrendek oda gyűlnek. Az fejedelem képe előjövén, kimentenek az Castrum dolorishoz.

2. Az ülések eszerint voltak, mind fent s mind alatt az várban.

1. Fejedelem ő nagysága követe Bánffy Dienes uram.

2. Az lengyel követe.

3. Gr. Csáky István uram ő nagysága követe.

4. Melith Péter uram.

5. Priny Gábor uram.

6. Kemén Simon uram.

7. Wesselényi Pál uram.

8. Forgács Miklós uram.

9. Bocskay uram követe.

10. Barkóczy György uram.

11. Priny István uram.

12. Forgács András uram.

13. Priny György uram.

14. Betlen Pál uram.

15. Priny János uram.

Az Magyarországi vármegyéknek követei.

Az Magyarországi városok követei.

Erdélyi vármegyék követei.

Az erdélyi városoknak követei.

Gr. Tökölly uram az castrum doloris mellett.

Károly László uram az castrum doloris mellett.

Az szszonyok az fejedelem asszony után ültenek.

Az éneklést elkezdvén predikáció lón, predikálott Czeglédi uram, az-után Posaházi deákul perorált, azután megindítván a testet, énekszóval fel az várban az processio lón e szerint.

Az deákok elől, utána az egyházi rendek, utána a község és populi.

Utána az vármegye lovon, utána a főrend lovon, utána a városok követei lovon, utána vármegyék követei lovon, utána az urak lovon, aszerint a mint feljebb van írva. Utána a fejedelem képe hintón. Utána Tökölly uram fíjastól és Károly László uram az több atyfiakkal, két ló feketében, utána 3 zászló, egy ezüst tábla. Dobos és trombitások. Az test, az özvegy és a sirmasok, az fejedelem asszony Ű nagysága, az urasszonyok és közasszonyok stb.

Felmenvén az várban, a kápolnában predikálott a Huszti pap, perorált magyarul az Bányai mester, énekelvén az sirba betették: mind eszerint volt.“

Közi Kájári Gusztáv.

Vegyes Jegyzetek.

Közi Dr. Baróc Lajos.

A hydrostatikai ágy. Közönségesen azt hiszik, írja dr. Arnott ur (Comptes rendus de l'académie des sciences de Paris) hogy azon személyek szenvedési, kik sokat kénytelenek ülni vagy fekünni, az idegességből származnak; valamint, hogy az ágyat őrző betegek izgatag kedélyállapota (nervositás) és álmatlansága is innen venné eredetét. Ezen vélemény azonban nagy részben alaptalan. Az említett bajok szülő oka nem az érintett körülmény, hanem onnan származnak azok, hogy a test azon húsrészei, melyeken a beteg ül vagy fekszik, a test sulya és az ülő vagy fekvő helyzet által összenyomatik s ezáltal a vérkeringés rendes folyamata megakadályozatik. Ezen baj czélszerű mechanikai készítmény által teljesen elhárítható.

A szív a test azon műszere, mely a vért mint valamely nyomógép, az ütökeken keresztül, a testben minden irányban szétömlészi. A nyomógép ereje azon magasság által méretik meg, melyre az a vizet fellöveli; és a tett kísérletből kitűnt, hogy a szív lüktetése az ütökekre oly nyomást gya-

korol, mely a vért, ha az valamelyik nagy ütöke irányban menne felfelé, tíz lábnyi magasságra lövelné fel. Ezen erővel ömlik szét tehát szét a vér az ütökeken az ember testében.

Ha már most a szív működő ereje valamely betegség által csökken, igen könnyen megtörténhetik, hogy a működésében gyengült szív nem bír elegendő erővel arra, hogy a vért a test összenyomott részében és körfolyamában megtartsa, és ha a vérkeringést nélkülöző testrészt ily állapotában több ideig van kitéve a nyomásnak, abban a vér megtesped és a nyomott rész megromlása következik be.

Egy tanulságos és ezen nézetet gyamolító eset vezette dr. Arnott urat arra, hogy a hydrostatikai ágygyal kísérletet tegyen. Egy fiatal asszony ugyanis nehéz gyermekágya után heves ideglázba esett, melyre rendkívüli izomgyengülés következett be. Alig bírta szegény az újait megmozdítani; arról, hogy agyában megforduljon, szó sem lehetett. Nem volt annyi ereje, hogy érthetőleg beszélhessen, és szívének verése oly lassu volt, hogy ütökeinek lüktetése alig volt észrevehető. A szerencsétlen nő több napot és éjt töltött el ezen állapotában, nem bírt egy pillanatra elszenderedni, és amellet a fekvés oly kínos volt reá nézve, hogy minden 10—15 perc mulva a másik oldalára fordította magát. A midőn végre teljes fél óráig csendesen feküdt, anélkül, hogy magát megfordítani kívánta volna: remélni kezdék ápolói, hogy jobbra fordult már egészsége. Azonban az ellenkezőről kelle meggyőződniök. A szegény szenvedő testén a bőr mindazon részei, melyeken feküdt, egészen elhaltak. Midőn ezután az ellenkező oldalra fektette magát, azon a sok fekvés és nyomás által sebek támadtak, és állapota oly sulyos lett, hogy az orvosok közül többen már az élethez való reményről is lemondottak. — Dr. Arnott csak az asszony állapota és betegsége felett elmélkedett, és következő észrevételeket tett: a) hogy azon helyek, melyeken a gyuladások (gangrának) támadtak, a beteg testének azon részeire szorították, melyeken az feküdt, s a bajt ennél fogva a test nyomásának kellett előidéznie; b) hogy azon bajok nem támadtak volna, ha a beteg vízben feketett volna; c) hogy lehetséges oly ágyat készíteni, mely oly száraz, mint csak kívánni lehet, és oly puha, mintha a beteg a vízben usznék.

A jeles orvos azonnal sietett a jeles gondolatot megtestesíteni, s a szenvedő nőt megmenteni. Egy vízzel telt kádfelett nagy kauszuk lepedő feszített ki, arra derekaj gyanánt négyrétű paplan terítettet, a fej alá párna tettetett s a beteg ezen ágyba helyzetetett. E sajátságos ágyban majdnem úgy lebegett, mint az uszó ember a vízben; testének alsó része semmi érezhető nyomást nem szenvedett, és új pihenő helyén kimondhatlanul jól érezte magát. Rövid időn elaludt, és helyzetéből öt egész óráig meg sem mozdult. Felébredése után enni kért, és egészen megkönnyebbedve érezte magát; szóval a már elveszettnek tartott nő meg volt mentve. Testén hét helyen a hus feldagadt és egészen elhalt. Az új fekvő hely a sebekre semmi ártalmas befolyással nem lévén, azok genyedés által leapadtak és begyógyultak.

Ezen eljárás, noha annak hasznossága mindenki előtt első tekintetre szembetűnő, s az említett hasonló betegségi esetek többször fordulnak elő, nehezen törhetett utat magának. Az angolországi kórházakban a hydrostatikai ágyak már meghonosultak ugyan, de egyebütt elterjedésök még nagyon lassan történik. Dr. Arnott ur ezen ágyakat már 1832-ben javaslatba hozta volt, de akkor sokan azt hitték, hogy egy léggel vagy vízzel töltött zsák épen azon szolgálatot teszi, melyet a hydrostatikai ágy. E vélemény azonban hibás. A víz-vagy léggel töltött zsák egy kifeszített kemény szövet által tartatik, és az alatta levő víz-vagy légderekaly annál keményebb, minél nehezebb a reá sulyosodó test. A hydrostatikai ágyall ellenben nem a kauszuk-lepedő az, mely a beteg testét fenntartja, hanem maga a víz, mely nagy ruganyossága végett oly puha, hogy annál puhább ágyat készíteni nem lehet. A kauszuk-lepedő csak arra szolgál, hogy a beteg alatt levő derekáját a megnevésedéstől megóvja. E lepedő ennél fogva a kád széleire erősítettik, hogy mindig a maga helyén maradjon, de korán sincs kifeszítve, sőt inkább oly bő, hogy a kádat vagyis az abban levő vizet kétszer-háromszor befedhetné. A vizzsák és hydrostatikai ágy közt levő hasonlatosság sokakat tévedésre vezetett. A vízzel töltött zsák, derekaj gyanánt használva, kevéssel puhább, mint a léggzák; mert mind az egyik, mind a másik kifeszül, ha az ember reáfekszik, és pedig annál inkább, minél nehezebb a rajta levő teher. Ellenben ha a vizzsák csak félig van megtöltve, és valamely szekrénybe vagy oly üres helyiségbe tétetik, melynek falai a zsák kifeszülését akadályozzák, akkor valódi hydrostatikai ágyat képez.

A hydrostatikai ágynak, nem is tekintve azt, hogy minden más ágynál sokkal puhább, következő előnye van. Tetemesen könnyíti azt, hogy a beteg rajta azon helyzetbe tétessék, melyet kíván, vagy mely gyógyítására nézve legcélszerűbb, mi különösen sebekben szenvedő betegeknek nagyon kívánatos. Igen alkalmas arra is, hogy a beteg teste alá valamely edény tétessék, anélkül, hogy annak fel kellene kelnie, vagy helyzetéből megmozdulni, mi nagyon elgyengült betegekre nézve igen szükséges. A hőmérséklet is könnyebben lehet a hydrostatikai ágy alatt ugyanazon a fokon megtartani, mint bármely másnál. Végre nagyon alkalmas arra, hogy a beteg teste benne a vánkos, matracrészek és takaró czélszerű összerakása által a kívánt helyzetbe tétessék. — Egy ily készítmény tehát, mely sok betegre nézve valódi jótétemény lehetne, megérdemelhetné, hogy reá nagyobb figyelem fordíttassék.

Vasárnapi Ujság 49-ik számához 1862.

T Á R H Á Z.

Az erdélyi országos muzeum-egylet gyűlése.

(Kolozsvárt nov. 24. és 25-én.)

Kolozsvár, nov. 25. 1862.

Az erdélyi országos muzeum-egylet lépett tegnap életének negyedik évébe, a mikor is évi közgyűlést tartá, fennállása óta számszerint a negyediket. Az egylet alelnöke, kir. tanácsos és orvostudor, Szabó József ur érdekes megnyitó beszédében, melyben tudományos, társadalmi és másnemű viszonyaink ügyesen valának felölelve, kegyelettel emlékezett meg az egylet elnökeről, gróf Mikó Imre ő nagymról, ki jelenleg a haza ügyében távol van s fájdalommal azon vesztéséről, mely családját érte, fiának, a család végszajradékának elvesztése által.

Beszédét eljén kísért. Ezután következett a titkári, muzeumi s egyzersmind helyettes igazgatói és p. nztárnoki, végül a könyvtárnoki jelentés felolvasása. Helyettes igazgató, Brassai Sámuel gyöngékedése miatt távol lévén, jelentését titkár Finály Henrik ur olvasta fel. Az elnök előadta, hogy a választmányból 2 tag végkép kilépett, 4 pedig mint legrégibb, a szabályok értelmében újabbakkal levén feleszerendő, a 6 tag megválasztására hívá fel a gyűlést, egy bizottmányt nevezvén ki a szavazatok összeszedésére, tanár Nagy Ferencz elnökléte alatt; egy más Torma Károly elnökléte alatt; a bizottmányok megválasztására, oly utasítással: hogy a következő napi gyűlésen eljárásuk eredményéről tgyenek jelentést.

Felolvasott gróf Eszterházy Lászlónak Bécsből kelt alapítvány-levele mely mellett a nemes gróf gazdag éremgyűjteményét valósággal az egylet birtokába adta, melynek értéke ötezer, szakbecsű szerint 15,000 ft.: az éremtárnok fizetésébe ötezer forint alapított; mely adomány által a gróf Eszterházy család, gróf Mikó Imre után a legnagyobb alapítványozó lett. Gróf Eszterházy Lászlónak e közgyűlésből köszönő felirat küldetni határozottat.

A titkári és éremtárnoki hivatalok egybekapcsolása már a mult közgyűlésen elhatározatván, Finály Henrik egyleti titkár egyzersmind érem és régiségtárnoknak is megválasztottat.

Az igazgató-választmány indítványozá az igazgatói állomás végletes betöltését, még pedig akként, hogy a mostani helyettes igazgató, ki egyzersmind muzeumőr, foglalja el az igazgatói állomást a mostani fizetés mellett, s az igazgatónak, mint a ki egyzersmind a természetjáró őre is, adassék egy segéd 500 ft. évi díj mellett. Ezen indítvány élelmi vitára adott alkalmat. Tisza László az igazgatói állomás betöltését elhalasztani kívánta, mivel a vidékiek kevés számmal vannak képviselve, nem levén elég korán értesítve a választásról. Gr. Bethlen János ugyanezen értelemben nyilatkozott, ki nem akarja a szabad választást annak meghatározása által korlátolni, hogy mondassék ki, miszerint a muzeumőr igazgatónak következék, mert az ily áttevés a szabad választás jogába ütközik, különben is csak pusztá névért elvet nem akar feláldozni. Mások úgy vélekedtek: hogy nincs meg a szükséges pénzösszeg erre, s ezen állomás most nélkülözhető s a muzeum-őr állomással egyvezethető, (a ki közelebbről megvizsgálta muzeumunk állapotát, meggyőződhetett, hogy mindkettőre nagy szükség van, hogy a rendezés nagy munkája mielőbb bevégeztessek). De különben is az alapszabályokba vagy ezen egyeztetési terv; — sokan azt is hibáztatták, hogy miért van a szabályokban kimondva, hogy az igazgatónak természet-tudós-nak kell lenni, mert e hivatalban nem tudós (!) is ilhet; — azután mivel elnökök és választmány van, az igazgató nélkülözhető stb. stb.

Hosszas vita után nem az utóbbi helytelen érvek, hanem azon ok miatt, nehogy a választmány a szabad választás korlátolásának gyanujába essék, vagy mintha azon nyomást gyakorolni kívánna: beléegyezett abba, hogy az indítvány tétessék át, egy a következő február hó elején csakis e czélból összehívandó rendkívüli közgyűlésre. Ezzel a gyűlés elszlott délben 1 órakor.

D. u. 5 órakor tudományos felolvasás tartott a tanácsház termében. Kocsi Károly olvassa fel Brassai Sámuel „Éledés és életkezés“ című tudomány-értekezését. Ezután a Haynald pálya-díjra bejött két mű sorsa dönt el. A pályakérdés ez volt: „Irassék meg Erdély története a rómaiak korában.“ A pályadíjt ezen jelige nyerte „Felfogat a nagy századok érekeze mindent!“ a nyertes Wass József, kegyesrendi áldor. E művet a bíráló-választmány összhangzó jelentése mindennemű dícsérettelkkel halmozá, s indítványoztatott, hogy az egylet annak tulajdonosi jogát vásárolja meg, — mire azonban a jelen felolvasó gyűlés nem lévén jogosítva, áttétetett a választmányhoz.

Nov. 25-én a másod napi gyűlésen a jegyzőkönyv felolvasása után a tartaléktöke alapítása iránti indítvány lón elfogadva, ezután az indítványozás joga formulázottat, továbbá elhatározottat, hogy az egylet Évkönyveiben megjelenő művek inვენkt ezután 25 fttal fognak díjaztatni, — s az Évkönyv formátuma 4 édrét helyett 8 édrét fizet lesz.

Ezután Brassai Sámuel muzeumőr és h. igazgató nyilatkozata olvastatott fel, melyben értesíti a közgyűlést, hogy mivel a tegnapi gyűlésen hivatala pusztá névnek mondatott, az igazgatóságot és őrséget csakis a következő közgyűlési viszi. Ezen nyilatkozat, melyből érthettek az illetők, ügyes

logikával levén szerkesztve, nagy sensatiót idézett elő, — s a tegnapi határozat újbóli feltételét eredményezte, mit Nagy Péter indítványozott. Gróf Bethlen János ezt ellenezte s hibáztatván, hogy ily polemikus nyilatkozat gyűlés elé adatott, maga a leghevesebb polemiaiba ereszkedett; ő elvet bármily tudományos vagy más tekintélyért nem kíván feláldozni, — s élesen megrótta a távollevő Brassait. Dósa Dani Brassai nyilatkozatát nem veszi lemondásnak, hanem egy oly nyilatkozatnak, mely szerint az egylet a választásban teljes szabadsággal járhat el. Végül hosszas vita után határozat lett, hogy a választmány a februári közgyűlésre új indítványt terjeszzen elő, a mikor az igazgató-választás kérdése el fog dönteni. Mi részünkről nagy csapásnak tartanók egyletünkre, ha oly férfiu, mint Brassai, lemondása mellett megmaradna, — hisz e nagy tudományos férfinak, ki már is annyi érdemet szerzett, nem fizetésjavítást, csak azon czímet kívánták, a melylyel járó terheket már évek óta mint — helyettes viszi, miért akarják ezt tőle megtagadni? s kinek számára és miért tartják e hivatalt?

Végül a bizottmányok tudósítása következett. Szavazattöbbséggel választmányi tagok: Nagy Péter, Kriza János, Nemes János, Ribánszki Adolf, Széles Dániel és Sándor József. A pénztár és jegyzőkönyv megvizsgálása kirendelt bizottmányok elnökei Pataki Ferencz és Torma Károly nyilatkozatai s az előbbi irásbeli jelentése olvastattak fel, miszerint a pénztár, levéltár, jegyzőkönyvek, legjobb rendben találtattak. Ezután a közgyűlés mindig február elején tartatni határozottat. Végül a nem igen népes gyűlést az elnök szép becses beszéddel zárta be.

Egy kis helyreigazítás-féle.

A mult nyáron a Vasárnapi Ujság valamelyik számában azt olvastam, hogy pápa ő szentsége gőzkocsijára, Lukács evangélistának, a gőzmozdonyokra is alkalmazható — eme jól talált szavai vannak feljegyezve: „Eunt prava in directa et aspera in vias planas. Omnis vallis implebitur et omnis collis humiliabitur. De hogy az evangélium, melyik részében, melyik versében áll ezen hely, az nem volt megemlítve. Én meglehető járassággal bírok a bibliában; de sehogy sem emlékeztem Lukács evangélistának ifyforma szavaira, — azonban időm nem lévén az utánnézésre, az idézett szent helyet, naplómba csak egyszerűen beírtam.

Most nagy hő esett nálunk, beszorultunk a meleg kályha mellé; innen aztán könnyebben is mondhatjuk el Petőfivel:

„Hol a boldogság mostanában?

Barátságos meleg szobában!“ —

A naptár még csak november 23-dikát mutatja; az időjárás pedig már három nappal előbb kibolto a telet. Most is, midőn e sorokat írom — esik a hó, sűrűen, sebesen, mintha csak Szibériában képzelné magát. A csillagászok a napra láthatlan napfogyatkozást jövendöltek; mitőlünk akár lelopják az égről; mert a sűrűn hulló pelyhektől nem is láthatunk rá. Olyan időnk van, hogy még a komáromi igazmondó kalendáriomnak se jutott eszébe megjövendölni.

Na de csak azt akartam kihozni, hogy e deczemberből kölcsönzött napokon, épen alkalmat vehettem magamnak, naplómban buvárkodni. Szembebe ötlött a fennemlített szent hely is, s minthogy szerettem volna tudni, melyik részben van megírva, átvoltam az egész evangéliumot, de nem találtam. Átnéztem Lukácsnak az Apostoli cselekedetekről írott könyvét is, ott se volt. Átnéztem minden evangéliumot, átnéztem az egész Új Szövetséget, mindhiában! abból is kikoptam. Tudnivalyom sarkalt; tehát elővettem az O-Testamentomot, s hosszabb buvárlás nyomán végre csakugyan megtaláltam. Most már úgy gondolkodván, hogy ha valakinek plane szüksége lenne e szent helyre, ne vesződjék vele annyit, mint én, inkább megmondom: Ezsaiás prófétiája XL-dik része, 4-dik verse így hangzik: Minden völgy felmagasztaltatik, és minden hegy és halom megáldozatik, és az egyetlen ut egyenessé lesz, és a magas helyek szép tőrfölddé lesznek.* — Gyöngkő, Tolnamegyében. Kálmán Ferencz.

Irodalom és művészet.

** (Uj irodalmi művek.) Heckenast Gusztávnál következő jeles munkák jelentek meg: „Téli zöldség.“ Jókai Mór műveiből válogatott elbeszélések az ifjuság számára. A gyönyörű, nagy megedyében, kemény szines kötésben, 376 lapot tartalmazó és karácsonyi ajándéknak igen alkalmas könyv ára 4 ftt. — Madárvilág. Mulatva oktató olvasmányok a madarakról. Fialatok számára. Egybeállította Sárvány Eöry Andor. 30 ábrával. Negyedrét. 171 lap. Ára 1 ft 50. — Képes abc. Erdélyi Indali Péter. Diszkiadás. Veszétkönyv az olvasás-tanításra és tanulásra. Egészen új szerkezettel. Nagy nyolczadrét 146 lap. Majd minden lapon egy ábrával. Ára 1 ftt 50 kr. — Olvasásjáték gyermekek számára, mely által sajátlagos oktatás nélkül rövid idő alatt olvasni megtanulnak s az eléjük mondott gyakorlatok helyesírásában

* Köszönjük a felvilágosítást s igen örvendünk az ily figyelmes olvasóknak. Mi a kérdéses idézetet valamelyik külföldi lapból vettük akkor át, s nem jutott eszünkbe, kétségbevonni az idézett helyet. Szerk.

gyűjtesse meg, Winternitz Károly vezérlete alatt a német eredetűek tizedik javított kiadása után magyar nyelvre alkalmazá Mátizs Imre, 103 betűvel kártyapapíron, 19 olvasó és 1 kirakó táblával; 1 iv szöveggel vagyis utasítással, mint kell az olvasójátékok alkalmazni. Harmadik javított kiadás. Ára 1 ft. Szintén *Heckenast Gusztávnál Jósika Juliától* „Való és költött” cím alatt novellák és vázlatok gyűjteménye jelent meg 3 szépnyomatú kötetben. Ára 3 ft. — Ugyanott megjelent „Irodalmi kincstár” VIII-ik kötete, mely epigrammákat tartalmaz a régiebb iroktól. Ára 70 kr. — Szintén Heckenast kiadásában megjelent: „A versszavalás elméleti és gyakorlati kézikönyve” Iskola és magánhasználatra, növendékek és felnőtt ifjak használatára, s általában minden művelt ember számára írta és összeszedte Szász Károly. Szavaltatani szabályokkal és szavalmánytárral ellátva. A fiatalok használnak forgathatja. Ára a tömött kötetnek 1 ft.

** (Ekes tollu Kazinczy Gáborunk) egy igen érdekes művet, irt melynek címe: „Mátyás király, kortársai tanúsága szerint.” Tartalmát a nagy király híres könyvtárnoka Galeot (Galleotti) latinul irt könyvének jeles magyar fordítása teszi, s szól Mátyás király jeles mondásairól s tetteiről. A kiadás Ráth Mórtól igen díszes. Ára 2 ft. — Szintén ily tartalnu könyvet adott ki Barna Nándor, a muzeumi Széchenyi könyvtár őrsége, „Jellemvonások Mátyás király életéből, czimrel, a szemtanu Galeotti latin műve után fordítva. A 71 lapra terjedő fordítást két iven bőven tájékozott előző elözi meg. Ára 90 kr.

** (Csinos „Gazdasági naptár”) jelent meg 1863-ra Emich Gusztávnál, veres bőrtbe kötve, s kiadás és bevételi rovatokkal ellátva. Azonkívül, hogy a gazdaságra vonatkozó utasításokat ad, mellé havonként bele illesztendő napló is van csatolva. Ára 1 ft. 60 kr.

— (Ráth Mór kiadásában) Hugó Vítkor legújabb híres regényének: „A nyomorultak”-nak 7 és nyolcadik kötete is megjelent. Az egész műből még két kötet van hátra, melyek megjelenése szintén legközelebb várható. ** (Magyarország családai czimerekkel és leszármazási táblákkal) című hézagpótló munka II-ik kötetének 3 és 4 füzeté is megjelent, Nagy Ivántól, Ráth Mór kiadásában. Ára 1 ft. 70 kr. Tartalma a „Perzelt-Pogány” családokhoz.

** (Uj zeneművek) Rózsavölgyi és társánál következő új zeneművek jelentek meg: 1) „Füzér” két kézre szerzett legkedveltebb salondarabokból, „Nocturne” „Zebachtól”, Ára 80 kr. — 2) „Kötés dal a), „Töle jönnek, hozzá térnek.” b) „Kék szem,” zongorakísérettel Wuschming Konrádtól. Ára 80 k. — 3) „Magyar kedélyes ifjúság.” A legkedveltebb csárdások gyűjteménye, zongorára könnyű modorban, alkalmazá Kovaltsik Anád. Ára 1 ft. — 4) „Szarolta” Erkel F-től. Az egész operának ára dec. 30-ig csak 3 ft, januártól 5 ft.

— Szintén, szorgalmas kiadónk, Rózsavölgyi műkereskedésében jelent meg „Deres a fű” zongorára átírva Zách Jánostól. Kik e művet hallották, állítják, hogy e kitünő népdalunk, Zách János jeles zongorásunk átírása által valódi, művészi feloldoztatott alakban jelenik meg a közönség előtt. A mű, kidolgozás tekintetében a gyakorlottabb játszóknak számára készült ugyan, de azért a szerző nem követi azok szokásait, a kik a nehézségeket szándékosan őszelhalozzák. A csinos, könnyen felfogható s a magyar zene szelleméhez hű dolgozatnak ára 70 krajczár.

** (Az „Uj Jerusalemt” című versfüzér) előfizetési határidejét, szerzője Lubik (Fogoly) Imre, jövő évi január végeig hosszabbítja meg.

** (Roboz István előfizetést hirdet), egy műre, melynek címe lesz: „Daguerrotyp” vagy azon nevezetességek arcképcsarnoka, kik nem pártolják az irodalmat. Előfizetési ára 1 ft, mi jan. 1-ig a szerzőhöz Kaposvárra küldendő.

** (Knaus Nándor) primási alkönyvtárnok, levéltári őr, és akadémiai 1. tag, „Magyar Sion” című, r. kath. egyháztörténelmi havi lapra előfizetést hirdet. Az előfizetési ár, egész évre 6 ft. félévre 3 ft. 50 kr. a szerkesztőhöz Esztergamba küldendő.

** (A „Kerti Gazdaság” című hetilapot), melyet volt szerkesztője Lukács Sándor még márczius hóban megszüntetett, — Ertl Károly az Országos magyar kertészeti társulat alelnöke, január 1-től új alakban saját szerkesztése mellett fogja kiadni. — Számára sok előfizetőt kívánunk. E lap egész évi előfizetési ára 4 ft., — néptanító és falusi iskolák számára 2 ft. Hogy a lap minél érdekesebb lehessen, Petz Henrik jó hírű festésünk által eredeti után rajzolt hazai új gyümölcsplédányok színes könyomatára Párisban nagy számú megrendelés történt s azokat az előfizetők műmél-lékletképen fogják kapni.

** (A „Helynevek Magyarorszája” II-ik füzeté) megjelent. Kapható minden pesti könyvtárról 1 ft. 20 kr. s az előfizető 1 ftért. Tartalmazza a B betűvel kezdődő helyneveket, — külföldi helynevek is csinos, tartalma dus. A munka megérdemli, hogy legalább annyi vevője legyen, a mennyi közönség benne ismertette van.

** (A „Pesti Hírnök”) új évtől kezdve kiadót cserél. Emich Gusztáv helyett a lap kiadását Szabó Alajos és Török János maguk vállalták magukra.

** (A népszínház igazgatója előlegesen jelenti), hogy Dobsz Lajosnak Atilla című 5 felvonásos történelmi tragédiája jövő évi január második felében kerül színpadra, a nagy költségek miatt fölemelt árral. A mű hosszúsága miatt nem egy, hanem két estén adatik elő. Az első est a darab 3-dik fölvonásának utolsó jelenetével, a katalauni világszatánál végződik, s két roppant csatakép, Atillával és Aetiussal, a százezrek táborának nagy csoportozata zárja be. A második est a tragoedia végjelenetével, Atilla halálával s a Hunnok végtelen gyászcsoportozatával ér véget.

** (A „Néptanítók közlönye”) új évtől „Népevelők lapja” cím alatt fog megjelenni, Márki József tudor szerkesztése mellett, ki a lapnak egy-uttal kiadó-tulajdonosa is leend.

** (A „Budapesti Szemle” 51. és 52-ik füzeté) megjelent. Jeles tartalma következő: Bod Péter élete és munkái (arcképpel) gr. Mikó Imrétől. — A socializmus és kommunizmus rendszerei, Kaucz Gyulától. — El-e Árpád fiága? Botka Tivadartól. — A magyar-horvát kérdés okleveles tára. — A nap világnak vegytani hatása, Takács Jánostól. — Végül: akadémiai közlemények.

** (Archaeologiai közlemények) III. kötetének 2-ik füzeté megjelent. Tartalma: „Pannonia területén Magyarországon fennmaradt néhány római várnáról” érdekes és könnyed tárgyalással írta Rómer Flóris. A római várnak helyzetét s alaprajzát ábrázoló két képpel. Továbbá: „A kolozsvári sz. Mihály egyház történelmi és építészeti leírása.” Az egyház alaprajzával gr. Eszterházy Jánostól, mely értekezés szintén szorgalmas tanulmányról tanuskodik.

Egyház és iskola.

** (A szegedi főgymn. ifjúság önképző-köre) e tél folytatára is megalakult. Az elnökséget, az önképző kör kérésére Somhegyi Ferencz, a gymn. igazgatója, kész örömmel vállalta el.

** (A pápai ref. főiskola önképző-társulatának) az idén 200 tagja volt. A beadott munkálatokra 12 tagból álló bíráló-választmány ügyelt, mely 25 munkálatot az érdemkönyvbe irandónak ítélte. Hét pályakérdés közül a néprege, óda s az értekezés jutalmát Eötvös Károly II. éves jogász nyerte el; a balladát Dezső Gyula, szintén II. éves jogász; az egyházbeszély díját Onody Zsigmond, IV. éves hittanhallgató s végre a beszély pályadíját Tarczy Dezső, II. éves jogász.

** (A magyarországi helv. hitv. négy egyházkerület küldöttségének tanácskozmánya) Miskolcra, a főtanoda termeiben, nov. 25-én reggel Török Pál superintendens elnökléte alatt ment végbe. E tanácskozmány tárgyai voltak: „az iskolai tanrendszer lehetőségi megújítása, — czélszerű tankönyvekről gondoskodás, s más iskolaiügyi hasznos javítások. — A tanácskozmányban résztvevő számos protestáns tekintélyek közt kiemelendők b. Vay Miklós és Tisza Kálmán (mint világi főgondnok) gróf Teleki s gr. Degenfeld, kik a megvitatásokat szerencsés megoldásra segítették.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

** (A selyemtenyésztés előmozdítására) a helytartótanács 3000 ft adott a m. g.zd. egyesületnek, hogy a törökországi legfinomabb selymet adó fából 1000 tal tojást vásároljon, s azt a selyemtenyésztéssel legbuzgóbban foglalkozó megyék alsóbb osztálybeli selyemtermelői közt ingyen ossza szét. E szép intézkedés megemléstékor egyuttal föl hívjuk a közönség figyelmét az 1866-ban kiosztandó s 1000, 500, 100 db aranyból álló jutalmakra, melyeket a kormány azon hazánkfiak részére tűzött ki, akik a legközelebbi hat év alatt a szederfa-és selyemtenyésztés terén leginkább kitűnnek.

** (A hazánkban diühöngött keleti marhavész), a legutóbbi kimutatás szerint, 28 megyében, 198 helyen, 103,863 darabnyi összes marhaletszámból, eddigelé 17593 db marhaveszteséget okozott. Hozzáadván a mult évben tapasztalt 9355 dbnyi veszteséget, 26,948-ra rug azon jelentékeny marhaszám, melylyel a közvagyon két év óta sutjatott, s mely csupán hozzávetőleges számítás mellett 2,155,840 frtnyi egyenes veszteséget tesz; de járul ehhez még számos egyéb körülmény is, mely szintén a nemzetgazdaságot érzékenyen károsító mindmennyi tényezőnek tekinthető. Ilyen a tömördek trágya- és anyagvesztés, a tetemes munkaerő- és tenyész-csökkenés, élelmiszerek, jelesül a husnak megdrágulása stb.; minél fogva az ország-nak a keleti marhavész által okozott eddigi kára minden tulás nélkül két és félmillió forintba becsülhető.

Közintézetek, egyletek.

** (A m. tud. akadémia jövő évi nagygyűlésére) következő rend állapított meg: A megjelenés napja j. é. jan. 11-dike; — nagy gyűlések: jan. 12—13.; — igazgatósági ülés: jan. 14-dikén; — közgyűlés jan. 15-dikén, d. e. 11 órakor a nemz. muzeumban. A program-készítéssel Pólya, Pauler, Csengeri, Lukács és Szalay akadémiai tagokból álló bizottmány van megbízva.

** (A pesti vagyonszab. izraelita nők) közöl többen izraelita nőegyletet szándékoznak alapítani; mely egylet azonban a gyámoltalansokat vallás-különbség nélkül fogja segíteni. Az ily irányu egyletek keletkezésének vállunkból örövendeni tudunk.

** (A biharmegyei termény-hitelintézet ügyét báró Meszéna István) erőlyesen fölkarolta. Szerinte az intézet alaprajza körülbelöl következő: A szükséges tőke kiállításához a biharmegyei birtokosok és községek járulnának; jótállás levén az alap, a terményre adandó kölcsönök veszélyeztetve nem lennének. Az intézet 2000 db 500 ftos részvényre alakulna meg, s a törlesztés 34 1/2 évre állapították meg. Intézeti tag lehet minden egy részvényes bíró földbirtokos, ha birtoka olyan, hogy a földhitelintézet tőltől kölcsönt kaphat, vagy ki egy részvényt készpénzzel kifizetett. Kivánatos, hogy a szomszéd Békésmegye is résztvegyen az intézet létesítésében. A termények, melyekre kölcsönt adna az intézet, következők: tiszta buza, kétszeresbuza roza, tengeri, árpa, zab, repce, himlen, lenmag, és a külföld számára természetet dohány. E hasznos intézet mielőbbi létrejöttét mi is szívünköl kívánjuk.

— (Életbiztosítás a magyar biztosító-társulatnál). Havi kimutatás november havában: A. 162 db. halalestre szóló kötvények 278 850 ft. B. 103 db. életben fizetendő kötvények 125. 300 ft. összesen 404. 150 ft.

** (A „Pannonia” vizsont-biztosító-intézet) igazgatósága, a még ki nem vett társulati részvények kiadására zárhatóidőül folyó december hó utolsó napját tűzi ki; s ehhezkepest felszólítja mindazon részvényeseket, kik a m. é. december elsején kibocsátva hozzájuk posta útján megküldött s hirdalpokban is közzétett körlevél értelmében a 80%-nyi hátralék biztosításának módja iránt mindez ideig nem nyilatkoztak, — miszerint nyilatkozatukat december 15 kig mulhatlanul beküldjék; azon részvényesek pedig, kik már nyilatkoztak, s annak folytán a 800 forintról szóló kötelezvény-mintát a f. évi május elsején kelt utasító körlevél kíséretében megkapták: szabályszerűen kiállítandó kötelezvényeiket, a részlebefizetési nyugtákkal egyutt, az igazgatóságnak mielőbb adják be, hogy részvényeik a fentki-tűzött véghatáridőig kiadathassanak.

** (A lánzzhid-társulat gr. Károlyi György) elnökléte alatt nov. 29-én tartá közgyűlést Pesten. Az oszlatéki 1861, jul. 1-től, 1862. jun. 30-káig részvényenkint 5 f. 75 kr-ra határozta. Eszerint a névleg 529 ft értékű részvények az évben 32 frot jövedelmeznek. A főnlévő adósság törlesztésére s egy budai ház építésére sorshuzás rendezhetését fogják kérni, 20—25 ftos sorsjegyekkel. A részvénytőke törlesztése az idén 20 részvényvel megkezdett.

Mi ujság?

— Szives kérelem olvasóinkhoz. Lapunk mai számának melléklete gyanánt küldjük szét a jövő évre szóló „előfizetési felhívásunkat.” Az 1863 ik év a „Vasárnapi Ujság” tizedik évfolyama lesz, s hogy ez mennyire említésreméltó esemény általában irodalmi szempontból, és mennyire fontos különösen e lapok szerkesztőségére nézve, körülményesen megmagyarázza említett mellékletünk. Mig e tárgyról e lapokban is bővebben nyilatkozhatnánk, szabad legyen mai felhívásunkat t. cz. olvasóink meleg részvételébe ajánlani.

A szerkesztőség.

— Figyelmeztetés. Lapunk mai számához „A magyar tudományos Akadémia kiadásainak lajstroma” van mellékelve, melyek megszerzésére nézve ajánlja magát Eggenberger F., academiái könyvtáros.

** (Névváltoztatások.) Felsőbb engedély folytán, újabban Müllner Mihály magyar-óvári kereskedő „Molnár”-ra, — Czwikl Antal m. sonmgyei levéltárnok és jegyző „Ekei”-re, — Rikl Ödön mosonmgyei esküdt „Huszti”-ra, — ifj. Laurencius József Baranyából „Ley”-re, — dr. Guandt Jakab szabolcsmezei járási orvos és gyermekei „Garami”-ra, — s Brozmann István, marmarosmezei esküdt „Zolnai”-ra változtatták vezetőneveiket.

** (András estjén, Fáy Andrásnál) tisztelőinek nagy serege gyült össze. Az ősz irtó, örökifju kedélyének elevevsségével a vidám társulattal még vidorabb hangulatba hozta. Ez alkalommal Tóth Lőrincz Fáy Andrára felköszöntést tartott, melyhez jó kívánatát az irodalom minden barátja hozzá csatolja.

** (Liszt Ferencz Mosonyi Mihályhoz) Rómából levelet intézett melyből értesülünk, hogy „Szt.-Erzsébet” legendája már hat hete teljesen kész, és a jövő nyár folytán talán elő fog adni. Egyszermind tudatja, hogy Vörösmartyhoz hozzá irt szép költeményére „Hungaria” című symphonikus művelé kívánt felelni.

** (Chinai csatában elesett magyar halott.) Tartol József, chinai es. testőr ezredest, Sangai védelménél két golyó találta, minek következtében még az nap meghalt. Haldokolva, Fekete nevű barátját s földjét kérte, hogy e gyászhiirt Debreczenben lakó anyjának s nevérenek adja tudtul. S egyuttal nekik, egy Sangaiban levő bankháznál letett 5000 tallért hagyományozott.

** (Bogár Miskát) a híres rablót, a nem rég kivégzett Bogár Imre testvérét e hó 2-án vason kísérték be Pestre, s még az nap este összeült fölötte ítéletet hozni a rögtönbírótság. Hajnalban egy nyáregyházi tanyán fogták el. Társai, két pandurt agyonlőve, megszabadultak. Bogár épen egyik elesett hajdu pisztolyát akarta elvenni, midőn Balla Kálmán csendőrbiztos két lövéssel leterítette. Egyik lövés karját, másik hasát találta. Mielőtt azonban reá a halálítélet kimondhatott volna, e hó 3-án, Pestmegye börtönében meghalt.

** (A lenyelvek szenvedőleges ellenállásának nagyságát) mutatja egy legközelebb Plockban előfordult eset. Itt ugyanis egy rendőrségi kémet saját lakásán meggyilkoltak, s nem akadt utyalos a városban, ki koporsót készítsen számára; a papsgs vonakodott megadni neki a végítztesítéget, azon ürügy alatt, hogy a meggyilkolt: évek óta nem volt templomban, tehát eretnek, s egyetlen nővere sem kísérté a temetőbe ki, mert — mint mondá — neki sok gyalázatot szerzett. A hullát közönséges fakó szekeren szállították ki a temetőbe, egy rendőr kísérte, ott kiinn pedig még a sírásók is megtagadták a szolgálatot s rendőrszolgáknak kelle a földet rákaparniok.

** (A háromszéki földingés) nem enyészett el nyom nélkül. Vargyas és Oklánd határán egy földnyilást hagyott maga után, mely nappal folyvást füstölög, mig éjjel annak égő világozása is látszik. A mély nyílás vulkán-szerű működésé jeleit adja.

** (Haldolász) Nagyajtai Cserey Farkas, erd. kir. főkormányászeki tanácsos, kora 65-dik, országos közszolgálatának 46-dik évében, m. hó 26-dikán reggel, tüdő-szélhűdés következtében Kolozsvárt elhunyt.

— (Szives kérelem a dunamelléki h. h. egyházkerület lelkészeihez és világi előkelőihez) E napokban tartjuk egyházkerületünk minden egyházában a reformatio emléknapiját, s kezdjük meg vele egyházkerületi hazipénztárunk (domestica) magas lendületre emelését is. E nap, reméljük, történelmi korszakot kezdend egyházi életünkben, szellemi s abból kifolyólag anyagi tekintetben. Ennek örökítésére, s egyszersmind tisztelt világi elnökünk gróf Ráday Gedeon ő méltósága lelke indítványára nyomán házi pénztárunk növelésére, az egyház irodalmi utat is megkísérteni ohajtván, az ez alkalommal tartandó reformatioi egyházi beszédekből, „Reformatioi emlékkönyvet” szándékozm szerkeszteni, s kiadni „az egyházkerületi házi pénztár gyarapítására.” Fölkérem azért: 1. Nt. és T. lelkészársaimat: sziveskedjenek az alkalmi beszédeiket hozzám haladék nélkül beküldeni; örömmel jegyezvén meg, miszerint főtisztelendő superintendens Török Pál becses ígéretét birom arra, hogy az ő beszédeivel nyithassan meg a gyűjteményt; — 2. Világi urainkat: hogy a nyomtatási költségek egész, vagy részbeni fedezéséhez buzgó részvétükkel járulni kegyeskedjenek, így tevény anyagi erejüket a lelkészek szellemi közremunkálása mellé, s így tevény lehetővé, hogy a szent cözlra minél több tiszta jövedelem maradjon fenn. A 10—12 ívct teendő könyvre előfizetéseket vagy egyszerü megrendeléseket 1 frt-jával szinténelfog adok s kérek is a Nt. esepes és lelkész urak útján. Szigorú számolat az egész ügyről jövő tavaszi kerületi-gyűlésre fog beadatni ugyanakkor hirlapi uton is nyilvánosságra hozatni. Isten áldása s ember s buzgósága legyen e jó czélú vállalat mellett! Kun-szt.-Miklós nov. 25-én. Szász Károly.

— (Utazási ösztöndíj ifju orvosok számára.) A Bene Ferencz féle évenkint 120 darab aranyból álló utaztatási ösztöndíjra pályázat nyitottat, s e díj elnyerhetése következő föltételekhez van kötve: 1) Dinyertes vallás-különbség nélkül oly magyar fiatal orvos tudor lehet, ki vagy mint tanszéki segéd ezen egyetemnél, vagy mint kórházi másodosorú két évig kitüntetéssel működött, és czélszerűen fölkészülve valamely külföldi orvosi szaktudományos intézeteket és jeles szakférfiakat meglátogatni kíván oly czéllal, hogy magát azon tudományok valamely szakában tökélyesebben kiművelje. — 2) A dinyertes kötelezi magát, hogy az orvosi kar által jóváhagyott utazási terveit pontosan követni, és időnkint utazásának eredményéről ezen karnak kimérint jelentést tenni fog; egyszersmind a díjfelvételkor térítvényt állít ki aziránt, miszerint utazása bevégeztével szerzett ismereteit Magyarorhonban fogja vagy a tanári, vagy az orvosgyakorlati pályán érvényesíteni, azon esetben pedig, ha őt netalan Magyarországon kívül kötné le hivatása, az akkor a házára nézve sikertelenné vált dijköltséget az alapítvány tőkésének növelésére visszapótolni köteles legyen. 3) A díjazott három egymásután következő éven át maradhat az ösztöndíj élvezetében akképen, hogy fél éven tul egy egész évig terjedő küldetés esetében az egész egyévi ösztöndíjban részesítetik, ha pedig e küldetés egy éven tul egész két évig tartana, akkor a kétévi díjt, végre ha az két éven tul 3 évig terjedne, a harmóvi díjt kapja meg. — Jelentkezők, a pesti orvosi egyetem dékánjához Rupp-hoz forduljanak.

** (A müncheni udvari sörházban) a sörkészet teljesen elfogyott, mely körülmény, némelyek szerint, Bajorország civilizálódásának tetemes hátrányára szolgál.

** (A „Neueste Nachrichten” című bécsi lap) szerkesztőjét és tulajdonosát, Friedmann, három havi börtön-fogságra ítélték, ki e büntetés kitöltésé már meg is kezdete.

** (A Thanyi család sirboltját) Kis-Csalomján feltörték, a sirokat földülták, az értékes tárgyakat elrabolták. E szentségtelen halottablók nyomozása folyamatban van.

** (A székes-fehérvári ásatásokra) közelebb, következő adakozások folytak be: Jász-Apáthi város ivén 8 ft. Hód-Mező-Vásárhely ivén 18 ft. — Békés-Csaba ivén 16 ft. — Szabadka sz. k. város ivén 25 ft. Szomolnok város ivén 1 ft. — Szalka város ivén 4 ft. — Liptóvármegye kir. biztosának ivén 18 ft. 70 kr. s a Pauer sz. fehérvári kanonok ur által kiosztott négy iven összesen 115 ft.

** (A Bonyhádi és Nagy-Mányok közötti csárda gazdájának gyilkosai) mind a nyolczan fogva vannak, s őket a börtönbe egy utazó lefönyképezte. Midőn a réz ösövet előtők föllállították, azt hívék, hogy végórájok ütött, mert azt ágyúnak gondolták. A gép lecsattantásakor az egyik inádkozva tette össze kezét, s az arcképen is ily állapotban szemléltető.

** (Egy britszeli nagyon is loyális lap) nagykomolyan a következő neveltségek botlást írja: „A b-i herczegnő fivérével meglátogatván a siket-némák intézetét, mikor onnan távozott, a növendékek leírhatlan lelkesedéssel kiáltották (már mint a siket-némák!): Éljen a b-i herczegnő, éljen a király!”

** (A pesti tolvajok Nestora), egy 64 éves vén tolvaj, nemrég az itteni dologházba került. Nemes mesterségét, rendithetlen kitartással, csak 40 évig folytatta.

** (Magyar falvak Dalmátországban.) A Narenta völgyében, annak Törökországból kifolyásához közel, 5 falu van, melynek lakói magyaroknak tartják magukat, s azon rege él közöttük, hogy őseik a Szent-Földről visszatérő II. Endre hadaiból telepedtek meg mostani lakhelyükön, hol még ők is egész 1848-ig élveztek azon, Dalmátiában egyebütt nem létező jogot, miszerint közönség-előjárókat maguk, szabadon választák. — Spalatro környékén pedig néhány romot maig is magyar váraknak neveznek a partlakók.

— (Figyelmeztetés.) A magyar természetudományi társulattal illető iratok és küldemények, ezental alulirt másodittkárhoz — Józsefváros staczió-utca 31. sz. — küldendők. Dr. Schmidt György.

(Komáromban egy almafa az idén három termést hozott.) Az első gyümölcs a legszebb, legkifejlettebb ramenta; a második tökéletesen megérett, de nagyságra kisebb az első termésnél; a harmadik nagyságra egyforma a második termékkel, de meg nem érett s november 19-én ágastól együtt törték le. A fa, mely e háromszoros gyümölcsöt hozta, 10 éves, s Adler J. egykori pannonhalmi főorvos és jeles gyümölcsész tisztelőjére ennek nevet viseli, s a sz. Benedek-rendiek komáromi társházának udvarán áll.

(Ertesítés a magyar írók segélyegylete pénztárának ügyében) a közelebbi november hónap történt mozgalomról.

I. Az alapítók sorába léptek: Szó: tagh Pál Horpácsról Nógrádmegye 200 ft, 2) Aradi casino-egylet 200 ft. — II. Az egylet pénztára szaporításához járultak: 1) Kecskeméti műkedvelő társaság 91 ft 34 kr. 2) Molnár, budai népszínházi igazgató egy esti előadás tiszta jövedelmével 67 ft 90 kr. 3) Gr. Károlyi György 5 excellentiája, Rezler szinzigazgató részére színi előadásokra átengedett nagy-károlyi teremeiert fizetési összegét, ezen egylet javára fogadván el: azt benyújtotta 90 ft. 4) Jármay Menyhértnek egy aranyat 5 frt. 80 kr. Jármay Gyuláné 5 ft. 80 kr. 5) Sopronváros tanácsa az általa rendezett tánczestély jövedelmével 34 ft 29 kr. — III. Az alapító-tagok közül kamatot fizettek: 1) Gorove István 300 ft után 1862. 15 ft, 2) Aradi casino 200 ft után 1862. 10 ft. — IV. Érdíjat fizettek: 1) A pesti növekedékpapság 1861-ik év második feléről és 1862-ik évre 18 ft. 2) Kis-mártonyfi Éde Pesten 1862-re 12 ft. 3) Strázsay Károly Pesten 1862-re 12 ft. — Az év vége felé járván, tisztelettel kérem fel az egylet alapító és érdíjas tagjait, kik járandóságait még be nem fizették, hogy azokról gondoskodni sziveskedjenek. Pesten, nov. 30. 1862. — Szathmáry Lajos, az egyl. ideig. pénztárnoka.

Nemzeti színházi napló.

Péntek, nov. 28. „Régi pénzek.“ Vigj. 4 felv. Fáy Andrásról. Szombat, nov. 29. „Linda“ opera Donizettitől. Láng Paulina k. a. Pierróto szerepében föllépve, ma tette első színi kísérletét. Szép terjedelmes alt hangja nagyon megnyerte a közönség tetszését. Jövőjéhez legszillogóbb remények vannak csatolva. A tapsok, melyek énekét követték, nemcsak a buzdítás, hanem az elismerés tapsai is voltak. Huber Ida, Bignio, Pauli és Ormai dícséretre méltólag működtek.

Vasárnap, nov. 30. „Egy szekrény rejtelme“ eredeti népszínmű 3 szakaszban.

Hétfő, decz. 1. „Ném meghalt“ vigj. 3 felv. Kóvér Lajostól. Kedd, decz. 2. „Linda“ opera Donizettitől. Szerda, decz. 3. „A csaeska nők“ vigj. 3 felv. Dumanoir után fordította Feleki Miklós.

Csütörtök, decz. 4. „Port a szemébe“ vigj. 2 felvonásban. Ezt követi: „Vardás hegedű“ operette 1 felv.

Budai népszínház.

Nov. 28. „Dalma.“ Dráma 5 felv. Jókaitól. E 33-ik díjmeates népdarabban Dalma szép szerepét Szabóné játszotta.

Nov. 29. „A nevelő.“ Vigj. 2 felv. A felvonásokat tánczok követték. Az előadás jövedelme Udvarhelyi beteg színészünk javára volt szánva, s hogy a közönség mégis oly kevés számmal jelent meg, a viharos rosz időnek tulajdonítjuk.

Nov. 30. „Kverausz.“ Bohózat Benkőtől. Ezt követte „Zöld ördög.“ Dec. 1. „Pozdorek.“ vagy: „A nyugalmas udvari szállás.“ Bohózat 3 felvonásban.

Dec. 2. „Londoni arslánok.“ Vigj. 5 felv. A pesti jogász-segélyező egylet javára, a jogász-műkedvelők által rendezett előadás tiszta színház előtt folyt le. Legtöbb tapsot Kópely kapott.

Dec. 3. „Becsületlenség.“ Vigj. Szigetiről. Takács Emes k. a. Rózsa szerepét korát meghaladó ügyességgel adta. E vigjátékot az „Eljegyzés a lámpafénynél“ című operette követte, melyben Marit Láng Klára személyesítette. Tiszta és erős szép hangja, valamint hibátlan éneke a közönséget egészen elragadták. Több jelenését ismételnie kellett.

Dec. 4. „Villám Bandi.“ Népsz. 3 felv. A népszínház által kitűzött 50 aranyra pályázó szindarab. A V. U.-ban megjelent beszély után készült.

Szerkesztői mondanivaló.

6287. Pelejte. C. B. C. Nagyon megtisztelve érezzük magunkat szép és lelkes sorai által. A kérdést azonban még sem szeretnők oly szent komolysággal tárgyalvatlani, mintha legfelsőbb hazai érdekeinkről volna szó. A ruha mindig másod-, harmad rendű dolog marad. A lapunkban közölt cikkek egész általánosságban szlott; s nagyon feltűnő volna, ha ez általánosságok ellenében egy megneve. ett vidék hölgyeinek védelmére szállanánk. Felette örvendünk, hogy a zempléni hölgyek e védelemre nem is szorultak. Majd tán magukra veszik, a kiket illet.

6288. Komárom. R. A. A boszorkányperbeli ítéletet vettük. Egyet sajnálunk, azt, hogy az egész tárgy nincs egy önálló cikké feldolgozva. Így, a mint van, inkább csak száraz okirat, adatok, melyek olvasása inkább csak szakemberek előtt bir nagyobb érdekekkel. Mikor és hogyan? most még nem mondhatjuk bizonyosan. — A másokra nevezetleg a rajzok megszerzése körüli költségeket szivesen pótolunk.

6289. Berzevitz. B. B. A sajtóhiba nem oly főbejáró, hogy miatta olvasóink emlékeztét most újra kellene társztani. A díjra nézve az a tanácsunk és óhajtasunk, hogy hadd gyuljón össze több. Ez magában még a furesaságig kevés.

6290. Téli. Milliószor elzengett dolgok, nem rosz, de nem is új formában. Hadd fagyjon be ez is itt nálunk.

6291. Hadház. K. G. Válaszunkat a P. U. múlt száma hozta, még pedig lehető leggyorsabban. Azért nem szözlöttünk más uton.

6292. Pest. K. -lyi Antal. Igenis kaptuk s ki is szedtük.

6293. Eperjes. F. Fr. A keresett ur hol tartózkodását nem tudjuk. Ha személyesen lenne hozzá szerencsénk, a levelet átadjuk neki, különben itt vesz.

6294. Gr. T. -I B. -a halálára. Költőbb megemlékezést érdemelne. A jó akaratot s tiszta érzelmeket szivesen elismerjük.

6295. Hazáról. Ez is sokszor el volt már zengetve és nagyobb szerencsével.

6296. N. -Enyed. Sz. K. Hallatlan esemény! De ha már úgy van — hát gratulálunk. A jó tanácsot köszönjük; nagyon elkésett. A hosszú „balladával“ is majd elbánnunk érdeme szerint. De jobban örülünk az ígért tárgyaknak s kíváncsian várjuk.

6297. Szeged. Sz. L. E perczben meg nem mondhatjuk, hova sorozzuk. Az a fő baja, hogy a tárgy már nálunk sem új. E lapokban is többször volt ismertetve; egyszer elég terjedelmesen. A kérdéses összeg 12 ft.

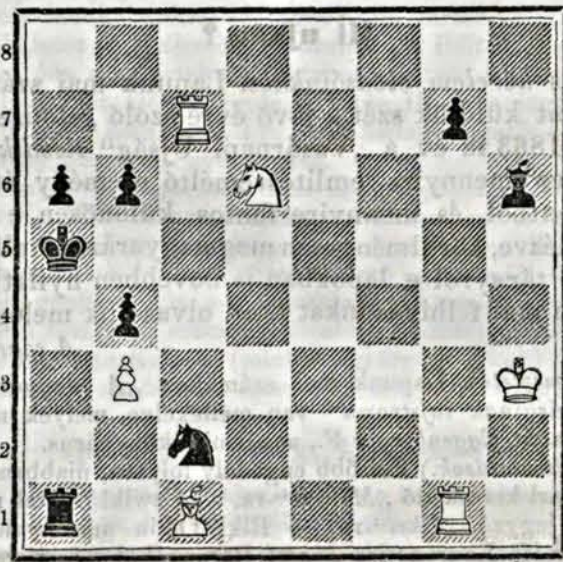
6298. Esztergom. Pr. J. Válaszunkat jövő számunk hozza, a mint hiszszük, még elég jókor.

6299. Több levélre a mai számhoz mellélt jövő évi „előfizetési fölhívás“ ad kimerítő fölvilágosítást. Kérjük annak szives figyelembevételét.

SAKKJÁTÉK.

154-ik számú feladvány. — Grosdemange-tól (Párisban).

Sötét.

Világos.

Világos indul, e 3-ik lépésre matot mond.

A 149-dik számú feladvány megfejtése.

Világos. Sötét.

- 1) Hd4 - e6 . . . . . Ke7 - d7
- 2) Kg7 - f8 . . . . . Kd7 - c8
- 3) Kf8 - e7 †

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. — Nagyváradon: báró Meszéna István. — Andráshidán: Lukács Károly. — Parabutyban: Rothfeld József. — Kassán: Skvör Antal. — Gyepesen: Kun Sándor. — Török-Sz. Miklóson: Frankl A. — Óreglakról: N. N. — Kővágó-Örvén: Gold Samu. — Pesten: Oestlő György. — Kis-Kártosán: Csemiczky Károly. — B. Csabán: Vidovszky János. — Bajmákon: Weisz Fülöp. — Tiszatúrjában: Nyilas Alajos.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Izrael. napt.	☉ Nap-kelet	☾ nyug	☾ Hold-kelet	☾ nyug.
December		Nov. (6)	Kisle	6. p.	6. p.	6. p.	6. p.
7 Vasár.	E 2 Ad. Am.	E 2 Agot	25 E 26 Kel.	15 Am.	7 35 4 8 5 14 8 21		
8 Hétfő	B. Assz. fog.	Viola	26 Alipius	16 Viol.	7 36 4 8 6 9 9 5		
9 Kedd	Leokádia sz.	Caesar	27 Per. Jak.	17 Caes.	7 38 4 7 7 10 9 40		
10 Szer.	Judith Eul.	Judit	28 Istv. rem.	18 Judi.	7 39 4 7 8 13 10 9		
11 C.öt.	Damasus p.	Bulcsu	29 Peramos	19 Buls.	7 40 4 7 9 17 10 35		
12 Péntek	Maxenz p.	Szilárdk	30 András	20 S. il.	7 41 4 7 10 22 10 59		
13 Szomb.	Luzsa, Otil.	Luzsa	1 Decemb.	21 Sab.	7 42 4 7 11 28 11 20		

Holdnegyed: Holdtölte 6-án, 8 óra 53 percz reggel.

TARTALOM.

Kornis Károly (arezkép). — Maradj, édes fiam . . . Zajsoni. — Egy nap a bányákban. Kálmán Ferencz. — A haltéri új kút Pesten (képpel). Zombory G. — Az amerikai bivaly és bivaly vadász (képpel). Cs. — Képek az állatorozásból: A farkas (vége). Sárvári Eöry Andor. — Történeti apróságok. II. Rákóczy György halála és temetése. — Vegyes jegyzetek. Dr. Bardocz L. — Tárház: Az erdélyi orsz. muzeum-egylet közgyűlése. — Egy kis helyreigazítás. Kálmán F. — Irodalom és művészet — Egyház és iskola — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Közintézetek, egyletek. — Mi újság? — Nemzeti színházi napló. — Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felelős szerkesztő Pákh Albert (lak.: magyar-utca 1. sz.)

Előfizetési föltételek 1863-ik évre:

a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt, postán küldve vagy Buda-Pesten házhoz hordva:	
Egész évre (január—december) . . . . . 10 ft.	Fél évre (január—június) . . . . . 5 ft.
Csupán Vasárnapi Ujság:	
Egész évre (január—december) . . . . . 6 ft.	Egész évre (január—december) . . . . . 6 ft.
Fél évre (január—június) . . . . . 3 ft.	Fél évre (január—június) . . . . . 3 ft.

Szerdahelyi Kálmán.

Kevés színművész van, ki nagyobb nehézségekkel küzdve oly hamar tudta volna a nagy közönség általános rokonszenvét kivívni, mint nemzeti színházunk derék tagja, Szerdahelyi Kálmán. Igaz, hogy neve jó ajánló levél volt, mert bold. atyja, nemzeti színházunknak még másfél évtized előtt is egyik legjelesebb, legkedveltebb tagja volt. De a szakmában melyre lépett, előde László József a magyar közönségnek általános kedvencze, s a maga nemében ritka jelességű színművész lévén, Szerdahelyi Kálmánra nézve nem csekély feladat volt, a jeles elődöt kellőleg pótolni, s az irántai általános rokonszenvet a maga részére megnyerni. De ime a természeti és lelki szép tehetségekkel megáldott ifjunak ez oly hamar és oly nagy mértékben sikerült, hogy utóbbi időben kiváló kedvencze lett a közönségnek.

Szerdahelyi Kálmán, fia Szerdahelyi Józsefnek, a sokoldalulag képzett és kedvelt színésznek, ki még sokáig fog élni a közönség emlékezetében.

Született Miskolczon 1829, febr. 16-án. Nem a legkedvezőbb viszonyok közt növekedett fel, minek főoka az atya akaratja és a fiu hajlamai közti különbség volt. — A fiu színész akart lenni, az atyja pedig, mert ismeré e pálya göröngyeit, meg akará óvni fiát mindazon sanyaroktól, miknek akkor a magyar művészek kitéve voltak. Ugy hogy szülei egész 14 éves koráig nem engedék színházba menni.

Tanult Kolozsvárt, Kassán és Pesten. Azonban lelke inkább a színvilággal álmódott, mint tan-könyveivel, s alig várta a közvizsgákat; de nem azért, mintha azokon kitűnni akart volna, hanem mert akkor a gyermekek rendezni színi előadásokat tartottak.

SZERDAHELYI KÁLMÁN.

Egyszer ily alkalommal mint „Szapáry Péter“ lépett fel Kolozsvárt s tanárai tetszését oly nagy mértékben nyerte meg, hogy azok a tanuló hibáit is örömmel megbocsáták.

1842-ben Kolozsvárról levelet írt atyjának, hogy színész lesz, de ez a legvisszaríasztóbb módon fenyegeté.

Azonban mindez nem használt. A vágy ellenállhatlan volt s 1844-ben színész lön. Azután folytonosan atyja, Feleki, Havi és Szabó vándor-színész társaságainál szerepelt, kivéve az 1848-ki időszakot, melynek zivatarai közt a színészet különben is nagy pangásban volt. — 1852-ben koránál fogva katonai sorsolás alá esett, de a temesvári magyar közönségnek annyira birta tetszését, hogy az megmentéséhez örömmel nyújtá segédkezést, s elbocsátását valóban ki is eszközölte.

1854 aprílban jött Pestre, beleunván a vidéki színészet nomád életébe, azon eltökéléssel, hogy ha a nemzeti színházhoz nem szerződhetik, pályájáról örökre lelép.

Aggódalma fölsleges volt, mert csakhamar közóhajtásra szerződte.

Először Czakó „Végrendeleté“ben mint Kereszti lépett fel, azonban nagyobb tetszésben csak második felléptekor a „Szép molnár“ben Jean szerepében részesült.

Azóta folytonosan emelkedett a közönség szeretetében, de épen úgy szorgalma után művészetében is.

Szerepei a jó indultu, kedélyes fiatalok, sőt öreg urak is, szeleburdi uracsok, arslánok, iparlovagok, könnyelmű fickók és egyéb derült világnézeti, könyvnyivéri alakok, mikben igen jeles.